

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 70072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за темою:
«Акцизний податок у податковій системі України»

Виконавець:

Студент 42ф групи ФФБС

Кравець Максим Олександрович
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, Доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Шикіна Наталія Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ	6
1.1. Історія розвитку акцизного податку в Україні та світі	6
1.2. Правове регулювання акцизного податку в Україні	14
1.3. Роль і місце акцизного податку в податковій системі України.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ.....	21
2.1. Аналіз надходжень акцизного податку до бюджету України.....	21
2.2. Порівняльний аналіз з іншими податковими надходження	26
2.3. Проблеми та виклики у сфері адміністрування акцизного податку	36
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ.....	45
3.1. Світові практики оптимізації акцизного податку	45
3.2. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку	47
3.3. Оцінка потенційного впливу реформ на економіку України	61
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність обраної теми дослідження акцизного податку в податковій системі України обумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, акцизний податок є важливим джерелом доходів державного бюджету, забезпечуючи фінансову стабільність та можливість реалізації соціально-економічних програм. У сучасних умовах, коли державний бюджет потребує додаткових ресурсів для вирішення нагальних завдань, дослідження ефективності акцизного оподаткування набуває особливого значення.

По-друге, акцизний податок виконує регуляторну функцію, впливаючи на структуру споживання та виробництва товарів. Зокрема, оподаткування таких товарів, як алкоголь, тютюн та паливо, сприяє зменшенню їх споживання, що позитивно впливає на здоров'я населення та стан довкілля. У контексті зростаючого інтересу до питань охорони здоров'я та екології, вивчення впливу акцизного податку на ці аспекти є надзвичайно актуальним.

По-третє, акцизний податок відіграє значну роль у процесі євроінтеграції України. Гармонізація податкової політики з вимогами Європейського Союзу вимагає відповідного реформування акцизної системи. Дослідження проблем та перспектив гармонізації акцизного оподаткування сприятиме підвищенню ефективності податкової системи України та її інтеграції в європейський економічний простір.

Четвертим аспектом, який підкреслює актуальність теми, є боротьба з тіньовою економікою та контрабандою. Високі ставки акцизного податку можуть стимулювати нелегальний обіг товарів, що призводить до втрат державного бюджету та порушень конкуренції на ринку. Вивчення механізмів контролю та адміністрування акцизного податку дозволить виявити слабкі місця в існуючій системі та розробити рекомендації щодо її вдосконалення.

П'ятим фактором є необхідність удосконалення механізмів адміністрування акцизного податку. Незважаючи на численні реформи, система адміністрування акцизів залишається складною та не завжди ефективною. Аналіз сучасного стану

адміністрування, виявлення проблем та розробка пропозицій щодо їх вирішення є важливими завданнями для підвищення ефективності акцизного оподаткування.

Шостим аспектом є вплив акцизного податку на соціально-економічний розвиток. Високі ставки акцизів можуть мати негативний вплив на доходи населення та конкурентоспроможність національних виробників. Дослідження цього питання дозволить збалансувати фінансові та соціальні інтереси, забезпечуючи стійкий розвиток економіки.

Нарешті, актуальність теми підтверджується значним інтересом наукової спільноти до питань акцизного оподаткування. Вітчизняні та зарубіжні дослідники активно вивчають різні аспекти акцизної політики, що свідчить про її важливість та необхідність подальших досліджень у цій сфері. Враховуючи вищезазначені фактори, можна зробити висновок про високу актуальність дослідження акцизного податку в податковій системі України.

Сучасний стан досліджуваної проблеми. Сучасний стан акцизного оподаткування в Україні характеризується численними змінами в законодавстві, спрямованими на гармонізацію з нормами Європейського Союзу. Водночас, існують проблеми, пов'язані з недосконалою адмініструванням, високим рівнем тіньової економіки, а також недостатньою ефективністю механізмів контролю за сплатою акцизів. Дослідження цих аспектів дозволить розробити рекомендації щодо вдосконалення акцизної політики в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є аналіз акцизного податку у податковій системі України та розробка рекомендацій щодо підвищення його ефективності. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- висвітлити історію розвитку акцизного податку в Україні та світі;
- визначити правове регулювання акцизного податку в Україні;
- визначити роль і місце акцизного податку в податковій системі України;
- здійснити аналіз надходжень акцизного податку до бюджету України;
- провести порівняльний аналіз з іншими податковими надходженнями;
- визначити проблеми та виклики у сфері адміністрування акцизного податку;

- дослідити світові практики оптимізації акцизного податку;
- надати пропозиції щодо вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку;
- здійснити оцінку потенційного впливу реформ на економіку України.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом дослідження є акцизна політика України як складова частина податкової системи. Предметом дослідження є механізми формування, адміністрування та контролю за сплатою акцизного податку.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались загальнонаукові методи, такі як аналіз, синтез, індукція та дедукція, а також спеціальні методи економічного аналізу, зокрема порівняльний аналіз, економіко-статистичний метод, методи графічного аналізу та моделювання.

Інформаційні джерела. Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, матеріали Міністерства фінансів України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, а також дані міжнародних організацій.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення акцизної політики України, розробки заходів щодо підвищення ефективності адміністрування акцизного податку, а також для підготовки рекомендацій щодо зниження рівня тіньової економіки.

Вітчизняні та іноземні автори, які працюють у даному напрямку. Серед вітчизняних авторів, що досліджували питання акцизного оподаткування, слід відзначити роботи І. Луніна, В. Дергачова, М. Кучерявенка. Серед зарубіжних дослідників варто виділити праці Дж. Каплоу, А. Пігоу, В. Лі.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні основи акцизного оподаткування. У другому розділі аналізується сучасний стан акцизного оподаткування в Україні. У третьому розділі розробляються рекомендації щодо вдосконалення акцизної політики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ

1.1. Історія розвитку акцизного податку в Україні та світі

Акцизний податок є одним із найстаріших видів податків, який має довгу історію як в Україні, так і в світі. Його розвиток можна простежити через різні етапи еволюції податкових систем.

Перші згадки про акцизні податки з'являються ще в античні часи, коли розвиток державних утворень потребував стабільних джерел фінансування. У Римській імперії акцизи стягувалися з товарів першої необхідності та предметів розкоші, що дозволяло уряду фінансувати громадські роботи, будівництво доріг, акведуків та інші інфраструктурні проєкти. Важливими об'єктами оподаткування були сільськогосподарські продукти, вино, оливкова олія та тканини, що використовувалися в повсякденному житті римлян.

Акцизи в Римській імперії мали двояку мету: з одного боку, вони слугували джерелом доходу для держави, з іншого — виконували регулюючу функцію, стримуючи споживання певних товарів. Наприклад, високі акцизи на розкішні товари мали на меті обмежити їхнє споживання серед широких верств населення, залишаючи їх доступними лише для багатих.

Система акцизів у Римській імперії була добре організованою. Для збору податків створювалися спеціальні податкові органи, які відповідали за облік і контроль за сплатою податків. Зокрема, існували державні чиновники — публікані, які відповідали за збір податків з певних територій [17].

Акцизи також відігравали важливу роль у зовнішньоекономічній політиці Римської імперії. Митні збори з імпорту товарів забезпечували додаткові надходження до державного бюджету та захищали місцевих виробників від конкуренції з боку іноземних товарів.

В середньовічній Європі акцизні податки стали важливим інструментом державного фінансування, особливо в умовах частих війн та військових конфліктів. Монархи та феодалські правителі використовували акцизи для

фінансування військових кампаній, будівництва замків, підтримання армій та інших державних витрат.

Акцизи стягувалися з різних товарів, таких як алкогольні напої, тютюн, цукор та інші продукти, що вважалися небазовими. Виняток становили продукти першої необхідності, такі як хліб і молоко, оподаткування яких могло призвести до соціальних заворушень. Одним з найпоширеніших об'єктів оподаткування були алкогольні напої, зокрема вино та пиво, які широко споживалися в середньовічному суспільстві [30].

Особливістю середньовічної системи оподаткування було те, що податки часто збиралися місцевими феодалами або церквою, які отримували значну частину доходів від акцизів. Ця система сприяла централізації влади та зміцненню позицій феодальних правителів.

Важливим аспектом середньовічної акцизної політики було використання податків для регулювання споживання товарів. Наприклад, високі акцизи на тютюн мали на меті обмежити його споживання, яке вважалося шкідливим для здоров'я. Акцизи також використовувалися для захисту місцевих виробників від конкуренції з боку імпортованих товарів, що сприяло розвитку національної економіки.

У XVII-XVIII століттях акцизні податки стали більш поширеними та систематизованими. В цей період відбулися значні зміни в економічній і соціальній структурах європейських країн, що вимагало нових підходів до оподаткування. Акцизи стали важливим джерелом доходу для державних бюджетів, що дозволяло фінансувати зростаючі потреби державних апаратів та військових кампаній.

В Англії акцизний податок був введений в 1643 році під час громадянської війни для фінансування військових витрат. Спочатку акцизи стягувалися з алкогольних напоїв, тютюну та солі, але згодом їх перелік розширився до багатьох інших товарів, включаючи цукор, вугілля, мила та навіть папір. Акцизний податок став основним джерелом доходу для англійського уряду, що дозволяло забезпечити стабільність фінансової системи [22].

Систематизація акцизного оподаткування в Англії включала створення спеціальних органів, відповідальних за облік і контроль за сплатою податків. Важливу роль у цьому процесі відігравали податкові інспектори, які мали повноваження перевіряти виробництво та обіг підакцизних товарів.

Введення акцизів у Новому часі сприяло розвитку промисловості та торгівлі. Підприємці, прагнучи уникнути високих податків, шукали нові способи виробництва та зменшення витрат, що сприяло технічному прогресу та економічному зростанню. Акцизи також виконували регулюючу функцію, спрямовану на обмеження споживання шкідливих товарів, таких як алкоголь і тютюн.

Таким чином, акцизний податок у Новому часі став важливим інструментом державної політики, що забезпечував не лише фінансування державних витрат, але й регулювання економічних процесів, стимулювання розвитку промисловості та захист здоров'я населення [9].

Промислова революція в XIX столітті значно вплинула на економічний розвиток країн світу, що призвело до зростання виробництва та споживання товарів. Цей період характеризується масовою урбанізацією, розвитком фабричної системи та інтенсифікацією торгівлі. В результаті, багато урядів почали шукати нові джерела доходів для фінансування інфраструктурних проєктів, соціальних програм та військових витрат, що стимулювало розвиток системи акцизного оподаткування.

Запровадження акцизів на різні види товарів стало поширеною практикою. Спочатку акцизи стягувалися з традиційних товарів, таких як алкогольні напої та тютюнові вироби. Проте з розвитком технологій і появою нових товарів, акцизний податок поширився на нафтопродукти, автомобілі, цукор, чай та каву. Наприклад, у Великій Британії акцизи на нафтопродукти були введені для фінансування будівництва доріг та розвитку транспортної інфраструктури.

Акцизи на автомобілі стали особливо важливими з огляду на стрімкий розвиток автомобільної промисловості в кінці XIX століття. Введення акцизів на автомобілі не лише забезпечувало додаткові доходи для державних бюджетів, але й допомагало регулювати використання транспортних засобів, зокрема через

впровадження диференційованих ставок залежно від типу і потужності автомобіля.

У країнах Європи та Північної Америки акцизні податки стали ключовим елементом фінансової системи. Вони дозволяли не лише поповнювати бюджети, але й здійснювати державне регулювання економіки, спрямоване на підтримку промисловості, охорону здоров'я та соціальну політику. Важливою характеристикою цього періоду було поступове уніфікування та стандартизація акцизних ставок, що сприяло стабільності податкових систем [33].

У XX столітті акцизні податки стали ще важливішим інструментом державної політики. Зі збільшенням ролі держави в економічному житті, акцизи використовувалися не лише для наповнення бюджету, але й для регулювання споживання шкідливих товарів. Це особливо стосувалося алкогольних напоїв і тютюнових виробів, споживання яких держава прагнула обмежити через негативні наслідки для здоров'я населення.

Важливим етапом у розвитку акцизного оподаткування стало впровадження акцизів на паливо та енергоресурси. Зростання споживання нафти та нафтопродуктів у зв'язку з розвитком автомобільного транспорту та промисловості вимагало нових підходів до оподаткування. Акцизи на паливо стали значним джерелом доходів для державних бюджетів, особливо в країнах, де розвинена автомобільна промисловість та велика кількість автомобілів на дорогах.

У післявоєнний період, зокрема після Другої світової війни, багато країн переглянули свої податкові системи з метою фінансування відбудови та розвитку економіки. Акцизні податки на алкоголь, тютюн, паливо та інші товари стали важливими складовими податкових реформ. Вони дозволяли державам забезпечувати стабільні надходження до бюджетів та реалізовувати соціальні програми.

Також у XX столітті акцизи почали використовуватися для екологічного регулювання. Введення акцизів на товари, що негативно впливають на навколишнє середовище, сприяло зменшенню їхнього споживання та стимулювало розвиток екологічно чистих технологій. Наприклад, акцизи на

автомобілі з високим рівнем викидів CO₂ сприяли популяризації більш екологічних транспортних засобів [21].

Таким чином, у XX столітті акцизні податки виконували не лише фінансову функцію, але й стали важливим інструментом державного регулювання, спрямованого на збереження здоров'я населення та захист навколишнього середовища. Це сприяло розвитку комплексного підходу до формування податкової політики, орієнтованої на досягнення суспільних цілей.

У дорадянський період, коли територія сучасної України була частиною Російської імперії, акцизні податки грали важливу роль у формуванні державних доходів. У XIX столітті акцизні податки стягувалися на різні товари, включаючи алкогольні напої, тютюн, цукор та інші продукти. Алкоголь і тютюн були основними підакцизними товарами через їхнє широке споживання та значні доходи, які вони приносили в державний бюджет.

Введення акцизів на алкогольні напої було обґрунтоване як економічними, так і соціальними міркуваннями. З одного боку, це дозволяло уряду отримувати стабільні доходи, з іншого — обмежувати споживання алкоголю, що вважалося важливим для підтримання суспільного порядку і здоров'я населення. Подібні мотиви були й щодо тютюну, який також обкладався високими податками для зменшення його споживання серед населення [11].

У системі акцизного оподаткування Російської імперії важливу роль відігравала монополія на виробництво та реалізацію підакцизних товарів. Держава контролювала виробництво алкоголю і тютюну через систему ліцензій, що дозволяло не лише регулювати ринок, але й ефективно збирати податки. Крім того, акцизи часто поєднувалися з митами на імпорт аналогічних товарів, що захищало вітчизняних виробників.

Наприкінці XIX та на початку XX століття акцизна система зазнала деяких змін, спрямованих на збільшення податкових надходжень. Впроваджувалися нові ставки акцизів, розширювався перелік підакцизних товарів, що дозволяло уряду збільшувати доходи для фінансування військових кампаній та інших державних потреб.

У період Радянського Союзу, включаючи Українську РСР, акцизні податки мали обмежене застосування через планову економіку та державний контроль за цінами на всі товари. Основний акцент у податковій системі СРСР був на податках з підприємств і колгоспів, а не на акцизах. Проте деякі акцизи все ж існували, особливо на товари масового споживання, такі як алкогольні напої і тютюнові вироби.

У радянській економічній системі виробництво і реалізація підакцизних товарів здійснювалися виключно державними підприємствами, що дозволяло уряду повністю контролювати процес і забезпечувати надходження до бюджету. Акцизи на алкоголь і тютюн залишалися важливими джерелами доходу, оскільки ці товари мали стабільний попит навіть в умовах обмеженого вибору споживчих товарів.

Основна мета акцизного оподаткування в СРСР полягала не стільки в наповненні бюджету, скільки в регулюванні споживання певних товарів. Держава встановлювала високі акцизи на алкоголь і тютюн для обмеження їхнього споживання, що мало на меті покращення здоров'я населення та зменшення соціальних проблем, пов'язаних з алкоголізмом та тютюнокурінням [13].

У 1980-х роках, з початком перебудови та економічних реформ, роль акцизного оподаткування дещо змінилася. Було введено нові види акцизів та змінено ставки на існуючі товари, що мало на меті збільшення доходів державного бюджету в умовах економічної кризи. Проте загалом акцизи залишалися менш важливими порівняно з іншими видами податків.

Зі здобуттям незалежності у 1991 році Україна почала формувати власну податкову систему, включаючи акцизні податки. Це було необхідно для забезпечення стабільних надходжень до державного бюджету та фінансування соціальних програм і розвитку інфраструктури. Перші акцизні збори в незалежній Україні були запроваджені на алкогольні напої, тютюнові вироби та нафтопродукти, що дозволило забезпечити значні надходження до бюджету в умовах економічної кризи.

Запровадження акцизного податку на алкогольні напої і тютюнові вироби було обґрунтоване як фіскальними, так і соціальними міркуваннями. Високі

ставки акцизів на ці товари мали на меті не лише поповнення бюджету, але й обмеження їхнього споживання, що мало позитивний вплив на здоров'я населення. Наприклад, ставка акцизу на тютюнові вироби поступово підвищувалася, що сприяло зменшенню кількості курців.

У 2000-х роках система акцизного оподаткування в Україні зазнала значних змін. Було запроваджено нові акцизи на автомобілі, електроенергію та інші товари масового споживання. Це було необхідно для адаптації до міжнародних стандартів та забезпечення додаткових доходів для фінансування державних програм. Крім того, акцизи стали важливим інструментом регулювання споживання енергоресурсів і захисту навколишнього середовища [8].

У 1990-х роках акцизна політика України була нестабільною через часті зміни законодавства, економічні кризи та необхідність швидкого формування незалежної податкової системи. Після здобуття незалежності у 1991 році, Україна зіткнулася з численними економічними викликами, що вимагало впровадження різних податкових інструментів, включаючи акцизні податки, для забезпечення стабільних доходів до державного бюджету.

Однією з головних проблем того часу була гіперінфляція, яка суттєво знижувала реальні доходи населення і ускладнювала прогнозування податкових надходжень. Уряд змушений був часто змінювати ставки акцизів та розширювати перелік підакцизних товарів, щоб пристосуватися до нових економічних умов. Це призводило до нестабільності акцизної політики та створювало труднощі для бізнесу, який намагався планувати свою діяльність.

Акцизні податки в цей період стягувалися з таких товарів, як алкогольні напої, тютюнові вироби та нафтопродукти. Високі ставки акцизів на ці товари мали подвійне призначення: поповнення бюджету та обмеження споживання продукції, що мала негативний вплив на здоров'я населення. Наприклад, ставка акцизу на тютюнові вироби підвищувалася кілька разів протягом 1990-х років, що було спрямовано на зменшення рівня куріння.

Окрім алкоголю і тютюну, уряд почав розглядати можливість запровадження акцизів на інші товари масового споживання. Проте через економічну нестабільність і слабку інституційну базу, реалізація таких заходів була

обмеженою. Водночас часті зміни в законодавстві та відсутність чіткої стратегії створювали складності для ефективного адміністрування акцизів.

На початку 2000-х років акцизна політика України стала більш системною та передбачуваною. Це стало можливим завдяки стабілізації економіки, зростанню державних доходів та покращенню інституційної бази. Уряд впроваджував нові акцизи та вдосконалював механізми їх адміністрування, що дозволяло забезпечувати стабільні надходження до бюджету.

Одним із важливих кроків було запровадження акцизів на автомобілі, електроенергію та інші товари масового споживання. Наприклад, акцизний податок на автомобілі був введений для регулювання імпорту та стимулювання розвитку національного автомобілебудування. Цей податок також сприяв зменшенню екологічного навантаження за рахунок обмеження ввезення старих і екологічно небезпечних автомобілів [19].

Акцизи на електроенергію та нафтопродукти стали важливим джерелом доходів для бюджету. Вони дозволяли фінансувати інфраструктурні проекти та соціальні програми, а також сприяли регулюванню споживання енергоносіїв. Запровадження акцизів на паливо було спрямоване на зменшення залежності від імпорту енергоносіїв та стимулювання розвитку альтернативних джерел енергії.

Протягом 2000-х років акцизна політика також сприяла гармонізації з міжнародними стандартами. Це було необхідно для інтеграції України у світову економіку та підготовки до вступу до Європейського Союзу. Важливим аспектом було поступове підвищення ставок акцизів до рівня, прийнятого в країнах ЄС, що сприяло покращенню податкового адміністрування та зростанню бюджетних надходжень.

В останні роки акцизна політика України спрямована на гармонізацію з європейськими стандартами, що є важливою частиною євроінтеграційних процесів. Одним із ключових аспектів цієї політики є поступове підвищення ставок акцизів на підакцизні товари, зокрема алкогольні напої, тютюнові вироби та нафтопродукти, до рівня, що відповідає вимогам ЄС. Це дозволяє забезпечити стабільні доходи до бюджету та сприяти зменшенню споживання шкідливих товарів.

Запровадження нових акцизів на електронні сигарети та інші інноваційні продукти також є важливою частиною сучасної акцизної політики. Введення акцизів на ці товари сприяє регулюванню їхнього споживання та забезпечує додаткові надходження до бюджету. Наприклад, акциз на електронні сигарети був введений з метою обмеження їхнього споживання серед молоді та захисту здоров'я населення.

Акцизна політика України також включає заходи з удосконалення податкового адміністрування та боротьби з ухиленням від сплати податків. Важливу роль у цьому відіграє запровадження електронних систем контролю за обігом підакцизних товарів, що дозволяє ефективно відслідковувати обсяги виробництва та реалізації таких товарів. Наприклад, система електронного адміністрування реалізації пального та спирту (СЕАРПС) дозволяє забезпечити прозорість та ефективність збору акцизних податків [27].

Сучасна акцизна політика України також спрямована на стимулювання розвитку екологічно чистих технологій та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Введення акцизів на товари, що забруднюють навколишнє середовище, та зниження ставок на екологічно чисті продукти сприяє розвитку "зеленої" економіки та покращенню екологічної ситуації в країні.

Акцизний податок має довгу історію і є важливим елементом податкової системи багатьох країн світу. В Україні акцизи також відіграють значну роль у наповненні державного бюджету та регулюванні споживання певних товарів. З часом акцизна політика України розвивається та адаптується до міжнародних стандартів, що сприяє інтеграції країни в світову економіку.

1.2. Правове регулювання акцизного податку в Україні

Правове регулювання акцизного податку в Україні здійснюється на основі законодавчих актів, які встановлюють порядок обчислення, сплати та контролю за сплатою цього податку. Основними нормативними документами, що регулюють акцизний податок в Україні, є Податковий кодекс України, а також підзаконні акти, накази та роз'яснення державних органів.

Податковий кодекс України є головним нормативним документом, що регулює питання оподаткування, включаючи акцизний податок. Основні положення щодо акцизного податку містяться в Розділі VI ПКУ.

Таблиця 1.1

Основні положення щодо акцизного податку в ПКУ

Стаття кодексу	Зміст
Стаття 212 ПКУ	Визначає поняття акцизного податку та переліки підакцизних товарів (алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти, транспортні засоби тощо).
Стаття 213 ПКУ	Встановлює об'єкти оподаткування.
Стаття 214 ПКУ	Регулює порядок обчислення податкових зобов'язань.
Стаття 215 ПКУ	Визначає ставки акцизного податку.
Стаття 216 ПКУ	Регулює момент виникнення податкових зобов'язань.

Джерело: складено автором на основі [1]

Деякі аспекти акцизного оподаткування регулюються окремими законами. Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів" встановлює правила виробництва та обігу підакцизних товарів. Відповідно до цього закону, виробництво алкогольних напоїв дозволяється тільки на підприємствах, що мають відповідну ліцензію [2].

Міністерство фінансів видає накази та роз'яснення щодо застосування норм ПКУ. Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 2015 року №1307 "Про затвердження форми податкової накладної" [4].

Кабінет Міністрів видає постанови, які уточнюють та деталізують порядок застосування акцизного податку, наприклад постанову КМУ від 27 грудня 2010 року №1251 "Про затвердження Порядку обчислення та сплати акцизного податку з алкогольних напоїв" [3].

Відповідно до ПКУ, алкогольні напої є підакцизними товарами. Для виробників алкогольних напоїв встановлено обов'язок сплачувати акцизний податок при реалізації продукції. Акцизний податок сплачується на основі обсягів виробництва та реалізації алкогольних напоїв.

Наприклад, підприємство, що виробляє горілку, має сплатити акцизний податок за ставкою 126,96 грн за літр 100% спирту, що міститься у напої (станом на 2024 рік).

Тютюнові вироби також є підакцизними товарами. ПКУ встановлює порядок обчислення та сплати акцизного податку на тютюнові вироби. Для цього визначаються спеціальні ставки, які можуть бути змінені залежно від типу виробу (сигарети з фільтром, сигарети без фільтру, сигари тощо). Зокрема, акциз на сигарети з фільтром встановлений у вигляді специфічної ставки (за 1000 штук) та адвалерної ставки (у відсотках від вартості).

ДПС здійснює контроль за сплатою акцизного податку та проводить перевірки підприємств, що виробляють або реалізують підакцизні товари.

Для боротьби з ухиленням від сплати акцизного податку та покращення контролю за обігом підакцизних товарів, в Україні діє система електронного адміністрування, яка дозволяє відслідковувати обсяги виробництва та реалізації пального та спирту.

1.3. Роль і місце акцизного податку в податковій системі України

Акцизний податок є одним з ключових елементів податкової системи України. Він відіграє важливу роль як у формуванні доходів державного бюджету, так і в регулюванні споживання певних товарів. Акцизний податок застосовується до товарів, які вважаються шкідливими для здоров'я, екології або є предметами розкоші.

Основні характеристики акцизного податку наведені в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Основні характеристики акцизного податку

Характеристика	Опис
Предмети оподаткування	- Тютюнові вироби - Алкогольні напої - Паливо - Автомобілі - Деякі інші товари, що визначаються законом
Методи нарахування	- Адвалорний метод (у відсотках від вартості товару) - Специфічний метод (у фіксованій сумі за одиницю товару)

Продовження таблиці 1.2

Характеристика	Опис
Платники податку	- Виробники та імпортери підакцизних товарів - Продавці підакцизних товарів (у певних випадках)

Джерело: складено автором на основі [23]

Роль акцизного податку наведена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Роль акцизного податку в податковій системі України

Формування доходів бюджету	Значне джерело надходжень до державного бюджету України
Регулювання споживання	Зниження споживання шкідливих для здоров'я та екології товарів
Соціальна функція	Фінансування соціальних програм, боротьба з негативними наслідками споживання підакцизних товарів
Регулювання ринку	Захист внутрішнього ринку від надмірного імпорту, сприяння розвитку національного виробництва

Джерело: складено автором на основі [10]

Акцизний податок є значним джерелом надходжень до державного бюджету України. Його частка в загальних податкових надходженнях постійно зростає, що свідчить про його важливість у фінансовій системі країни. Цей податок забезпечує стабільний приплив коштів до бюджету, що є особливо важливим у контексті економічної нестабільності або необхідності фінансування великих соціальних програм.

Акцизний податок вносить суттєвий вклад у фінансування державних видатків, забезпечуючи кошти для реалізації різних державних програм та проектів. Це включає інвестиції у інфраструктуру, освіту, охорону здоров'я та інші важливі сфери. За рахунок акцизного податку держава може здійснювати необхідні соціально-економічні реформи та підтримувати стабільний розвиток країни.

Також, акцизний податок відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності держави. Враховуючи, що акцизи встановлюються на товари з відносно стабільним попитом, надходження від цього податку є передбачуваними та стійкими. Це дозволяє уряду планувати бюджет на довгострокову перспективу та забезпечувати фінансування критично важливих програм навіть у складні економічні періоди [15].

Акцизи спрямовані на зниження споживання товарів, шкідливих для здоров'я та екології. Високі ставки акцизу на тютюн, алкоголь і пальне стимулюють зменшення їхнього споживання, сприяючи здоровому способу життя та зменшенню негативного впливу на довкілля. Завдяки цьому, акцизи виконують не лише фіскальну, а й важливу регуляторну функцію.

Наприклад, акцизи на тютюнові вироби та алкогольні напої є ефективним інструментом боротьби з шкідливими звичками. Високі ціни на ці продукти зменшують їхню доступність, особливо для молоді, що сприяє зниженню рівня куріння та споживання алкоголю в суспільстві. Це, в свою чергу, веде до поліпшення громадського здоров'я та зменшення витрат на медичне обслуговування [31].

Щодо паливних акцизів, їх роль полягає у стимулюванні зменшення використання викопного палива та сприянні переходу на більш екологічні види енергії. Це важливо в контексті глобальної боротьби зі змінами клімату та зменшення залежності від імпортованих енергоресурсів. Таким чином, акцизи допомагають уряду керувати екологічною політикою та досягати цілей сталого розвитку.

Завдяки акцизному податку держава має змогу фінансувати соціальні програми, зокрема ті, що спрямовані на боротьбу з негативними наслідками

споживання підакцизних товарів, таких як програми з охорони здоров'я. Це включає кампанії по боротьбі з курінням, алкоголізмом та іншими шкідливими звичками, що допомагає знизити загальний рівень захворюваності та смертності в країні.

Фінансування охорони здоров'я є критично важливим завданням, особливо в контексті зростаючих витрат на медичне обслуговування та необхідності модернізації медичних закладів. Акцизний податок надає додаткові фінансові ресурси для розвитку медичних послуг, забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та проведення профілактичних заходів.

Крім того, частина надходжень від акцизів може спрямовуватися на освітні та культурні програми, що сприяє загальному розвитку суспільства. Підтримка таких програм допомагає покращувати якість життя населення, знижуючи рівень соціальної нерівності та сприяючи соціальній згуртованості. Таким чином, акцизи не лише забезпечують надходження до бюджету, а й виконують важливу соціальну місію.

Акцизи можуть використовуватися для захисту внутрішнього ринку від надмірного імпорту певних товарів. Високі ставки на імпортовані підакцизні товари можуть сприяти розвитку національного виробництва. Це дозволяє зменшити залежність від іноземних постачальників та підтримати місцеві підприємства, створюючи нові робочі місця та сприяючи економічному зростанню [14].

Крім того, акцизна політика може бути спрямована на стимулювання інновацій та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Наприклад, диференціація ставок акцизів в залежності від екологічних характеристик товарів може стимулювати розвиток екологічно чистих технологій та продуктів, що відповідають міжнародним стандартам.

Акцизи також можуть бути інструментом у регулюванні споживчого попиту на певні товари. Збільшуючи вартість шкідливих або неекологічних товарів, держава може спрямувати попит на більш безпечні та екологічні альтернативи. Це не лише покращує здоров'я та добробут громадян, але й сприяє сталому розвитку економіки, зменшуючи негативний вплив на довкілля [26].

Акцизний податок займає важливе місце в податковій системі України через свою специфіку та багатогранність впливу на економіку та суспільство. Він доповнює інші податки, такі як ПДВ і податок на прибуток, забезпечуючи комплексний підхід до оподаткування та регулювання економічної діяльності.

Акцизний податок є невід'ємною частиною податкової системи України, виконуючи важливі фінансові, регулюючі та соціальні функції. Ефективне управління та адаптація ставок акцизу відповідно до економічних умов та потреб суспільства сприяють стабільному розвитку країни та підвищенню добробуту її громадян.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз надходжень акцизного податку до бюджету України

Аналіз надходжень акцизного податку до бюджету України є важливим аспектом дослідження фінансової стійкості держави та ефективності податкової політики. Акцизний податок, як один з основних непрямих податків, накладається на виробництво та реалізацію певних товарів, таких як алкогольні напої, тютюнові вироби та паливно-мастильні матеріали. Цей податок відіграє ключову роль у формуванні доходної частини державного бюджету, забезпечуючи фінансування соціальних програм та інфраструктурних проектів.

Перш ніж досліджувати надходження акцизного податку, доцільно для початку дослідити його ставки. Для аналізу візьмемо період в 10 років. Дані наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Ставки акцизного податку в Україні протягом 2014-2023 рр.

Рік	Алкогольні напої (грн/літр 100% спирту)	Тютюнові вироби (грн/1000 шт.)	Паливно-мастильні матеріали (грн/1000 літрів)
2014	56,42	77,5	198
2015	70,53	96,8	228
2016	105,80	318,26	228
2017	126,96	445,56	228
2018	126,96	495,46	228
2019	126,96	756,00	228
2020	141,00	907,20	213,50
2021	141,00	1082,00	213,50
2022	150,00	1300,00	213,50
2023	160,00	1450,00	213,50

Джерело: складено автором на основі [5; 25]

За період з 2014 по 2023 роки ставки акцизного податку в Україні зазнали значних змін, що було обумовлено як внутрішніми економічними факторами, так і

міжнародними зобов'язаннями держави. Зокрема, підвищення акцизів на тютюнові вироби та алкогольні напої відповідало світовим тенденціям боротьби зі шкідливими звичками та підтримкою охорони здоров'я населення. Водночас, стабільність ставок на паливно-мастильні матеріали забезпечувала підтримку енергетичного сектору та транспорту. Дослідження цих змін дозволяє оцінити їхній вплив на бюджетні надходження, споживчий ринок та загальну економічну ситуацію в країні [6; 12; 24].

Перейдемо до аналізу надходжень акцизного податку до бюджету України (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Надходження акцизного податку до бюджету України, млрд. грн.

Рік	Місцеві бюджети	Державний бюджет	Зведений бюджет
2014	-	45	45
2015	8	63	71
2016	12	90	102
2017	13	108	121
2018	14	124	138
2019	14	134	148
2020	14	129	142
2021	16	139	154
2022	13	102	115
2023	22	167	190

Джерело: складено автором на основі [28]

Надходження акцизного податку до бюджету України протягом 2014-2023 років демонструють зростання, що відображає як збільшення споживання підакцизних товарів, так і зростання ставок акцизного податку. Спостерігається поступове збільшення частки акцизного податку, що надходить до місцевих бюджетів: з 8 млрд грн у 2015 році до 22 млрд грн у 2023 році. Державний бюджет отримав найбільше надходжень у 2023 році – 167 млрд грн, що призвело до рекордного рівня зведеного бюджету в 190 млрд грн. Важливо відзначити спад у

2022 році до 115 млрд грн з подальшим відновленням у 2023 році, що може бути пов'язано з економічними впливами війни та пандемії COVID-19.

Перейдемо до більш детального дослідження динаміки акцизного податку (рис. 2.1. та таблиця 2.3).

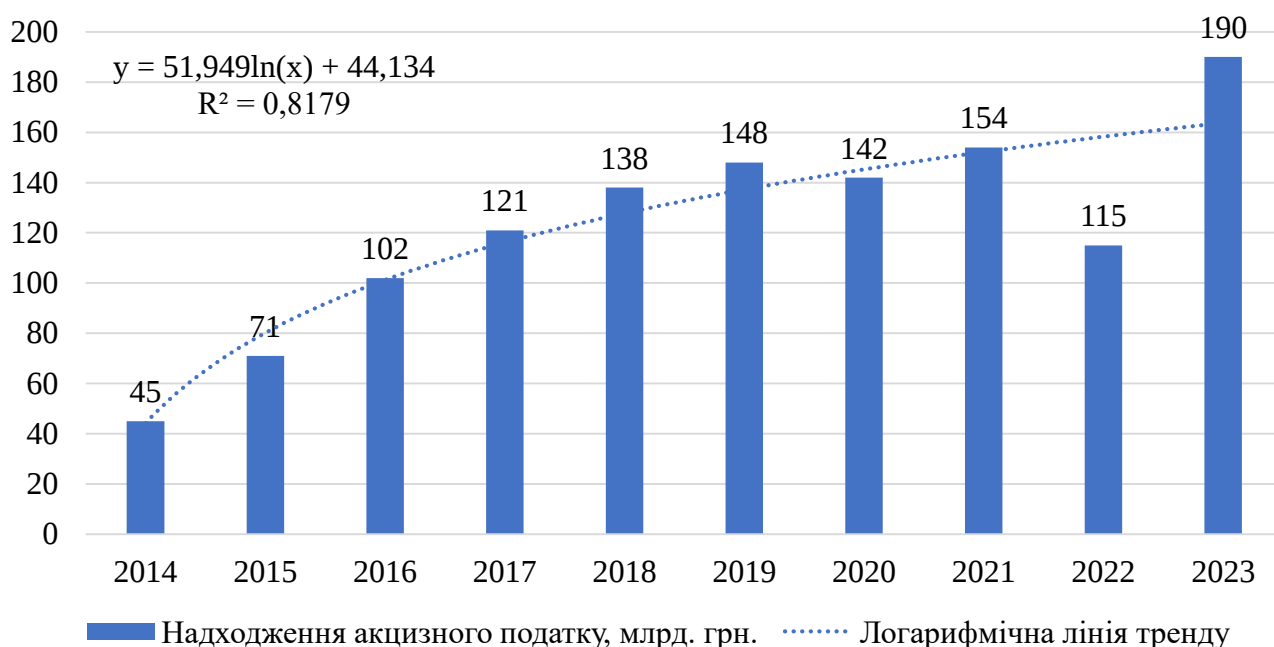

Рис. 2.1. Надходження акцизного податку до зведеного бюджету України, млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [28]

Логарифмічна лінія тренду на графіку, що відображає надходження акцизного податку до зведеного бюджету України, демонструє загальну тенденцію до зростання протягом 2014-2023 років. Рівняння тренду $y=51,949\ln(x)+44,134$ з коефіцієнтом детермінації $R^2=0,8179$ показує, що дані добре відповідають логарифмічній моделі, де y – це надходження акцизного податку в млрд грн, а x – рік.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України

Рік	Надходження, млрд. грн.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення, %
2014	45	-	-
2015	71	+26	+57,8%
2016	102	+31	+43,7%

Продовження таблиці 2.3

Рік	Надходження, млрд. грн.	Абсолютне відхилення (+/-)	Відносне відхилення, %
2017	121	+19	+18,6%
2018	138	+17	+14,0%
2019	148	+10	+7,2%
2020	142	-6	-4,1%
2021	154	+12	+8,5%
2022	115	-39	-25,3%
2023	190	+75	+65,2%

Джерело: складено автором на основі [28]

У 2014 році надходження становили 45 млрд грн. Протягом 2015-2016 років спостерігається значне зростання надходжень: 71 млрд грн у 2015 році та 102 млрд грн у 2016 році. Абсолютні відхилення становлять 26 млрд грн та 31 млрд грн відповідно, що дорівнює відносному зростанню на 57,8% та 43,7%. Це зростання може бути спричинене підвищенням ставок акцизного податку та збільшенням споживання підакцизних товарів.

Стабілізація і помірне зростання (2017-2019). В цей період надходження продовжували зростати, хоча темпи зростання зменшилися. У 2017 році надходження зросли до 121 млрд грн (+18,6%), у 2018 році до 138 млрд грн (+14,0%), а у 2019 році до 148 млрд грн (+7,2%). Зменшення темпів зростання може вказувати на стабілізацію ринку підакцизних товарів.

Спад і відновлення (2020-2023). У 2020 році спостерігається незначне зниження на 4,1%, що може бути пов'язано з економічними наслідками пандемії COVID-19. У 2021 році надходження зросли до 154 млрд грн, що становить приріст на 8,5%. У 2022 році відбулося значне зниження до 115 млрд грн (-25,3%) через вплив війни на економіку. У 2023 році спостерігається рекордне зростання до 190 млрд грн (+65,2%), що може свідчити про відновлення економічної активності та можливі зміни в податковій політиці.

Загальний тренд показує впевнене зростання надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України протягом аналізованого періоду. Логарифмічна модель добре описує цю тенденцію, що підтверджується високим коефіцієнтом

детермінації $R^2=0,8179$. Це вказує на те, що зміни в економічній ситуації та податковій політиці значно впливають на обсяги надходжень акцизного податку.

Проаналізуємо також структуру надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Структура надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України

Джерело: складено автором на основі [28]

Аналіз структури надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України за 2014-2023 роки показує наступні ключові тенденції.

У 2014 році всі надходження акцизного податку спрямовувалися до державного бюджету (100,0%). Починаючи з 2015 року, частина акцизного податку почала надходити до місцевих бюджетів. У 2015 році ця частка становила 11,3%, тоді як 88,7% надходжень залишалися в державному бюджеті. Впродовж наступних років частка акцизного податку, що надходила до місцевих бюджетів, коливалася в межах від 9,5% до 11,8%. Найменша частка була у 2019 році (9,5%), тоді як у 2023 році вона зросла до 11,6%.

Незважаючи на певні коливання, частка акцизного податку, що надходить до місцевих бюджетів, залишається відносно стабільною, знаходячись в межах близько 10% від загальних надходжень. Водночас, частка, яка надходить до

державного бюджету, також залишається стабільною і коливається в межах від 87,9% до 90,8%.

Протягом 2020-2023 років частка надходжень до місцевих бюджетів коливалася незначно. У 2020 році вона становила 9,9%, у 2021 році зросла до 10,4%, у 2022 році – до 11,3%, а у 2023 році досягла 11,6%. Ці коливання можуть бути результатом змін у податковій політиці та економічних умовах, що вплинули на розподіл податкових надходжень між бюджетами різних рівнів.

Загалом структура надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України характеризується стабільним, але незначним зростанням частки надходжень до місцевих бюджетів. Це може свідчити про поступове перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевих органів влади для підтримки їх фінансової самостійності та розвитку регіонів.

Аналіз надходжень акцизного податку до зведеного бюджету України за 2014-2023 роки показує стійку тенденцію до зростання доходів від цього податку, зокрема, зростання частки надходжень до місцевих бюджетів, що свідчить про поступову децентралізацію фінансових ресурсів. Незважаючи на тимчасові коливання, пов'язані з економічними викликами, такими як пандемія COVID-19 та війна, загальний тренд залишається позитивним, що підкреслює важливість акцизного податку як стабільного джерела бюджетних надходжень на державному та місцевому рівнях.

2.2. Порівняльний аналіз з іншими податковими надходженнями

Акцизний податок є важливою складовою податкової системи будь-якої країни, адже він не лише формує значну частину бюджетних надходжень, але й виконує регулюючу функцію, впливаючи на споживання товарів, що підлягають акцизному оподаткуванню. В Україні акцизний податок справляється з ряду товарів, таких як алкогольні напої, тютюнові вироби, паливо та інші підакцизні товари. У порівнянні з іншими податковими надходженнями, акцизний податок має певні особливості, які відображаються як на методах його адміністрування, так і на структурі податкових доходів держави.

Це дослідження спрямоване на порівняльний аналіз надходжень від акцизного податку з іншими видами податкових надходжень, такими як податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб та податок на додану вартість. Метою аналізу є виявлення тенденцій та закономірностей у структурі податкових надходжень, а також оцінка ролі акцизного податку у формуванні бюджетних доходів України. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти важливість та ефективність акцизного оподаткування в контексті загальної податкової політики держави.

Загальна динаміка податкових надходжень до зведеного бюджету України наведена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Податкові надходження до зведеного бюджету України протягом 2014-2023 рр.,
млрд. грн.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Збір ПДВ	189	247	330	434	506	418	379	492	467	581
Податок на доходи фізичних осіб	75	100	139	186	227	270	296	341	421	496
Акцизний податок	45	71	102	121	138	148	142	154	115	190
Податок на прибуток підприємств	40	39	60	73	91	105	108	123	131	159
Місцеві податки і збори	8	27	42	53	59	70	74	82	84	100
Плата за користування надрами	20	38	41	45	44	56	30	39	14	60
Ввізне мито	12	40	20	24	28	30	28	33	23	40
Інше	16	14	11	11	19	14	13	14	14	12
Всього	406	576	745	948	1112	1112	1071	1281	1269	1638

Джерело: складено автором на основі [28]

Протягом 2014-2023 років податкові надходження до зведеного бюджету України значно зросли, що свідчить про покращення економічного стану та ефективність податкової політики. Найбільший приріст спостерігався в надходженнях від збору ПДВ та податку на доходи фізичних осіб, що вказує на

зростання споживчої активності та рівня доходів населення. Водночас, акцизний податок також демонстрував стабільне зростання, за винятком 2022 року, коли спостерігалось тимчасове зниження. Інші категорії податкових надходжень, такі як податок на прибуток підприємств та місцеві податки і збори, також показали позитивну динаміку, що сприяло загальному зростанню бюджетних доходів країни.

Перейдемо до порівняння акцизного податку з іншими. Розпочнемо з ПДВ.

Таблиця 2.5

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та ПДВ

Рік	Акцизний податок		ПДВ	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	189	46,6%
2015	71	12,3%	247	42,9%
2016	102	13,7%	330	44,3%
2017	121	12,8%	434	45,8%
2018	138	12,4%	506	45,5%
2019	148	13,3%	418	37,6%
2020	142	13,3%	379	35,4%
2021	154	12,0%	492	38,4%
2022	115	9,1%	467	36,8%
2023	190	11,6%	581	35,5%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від ПДВ зросли з 189 млрд грн у 2014 році до 581 млрд грн у 2023 році. Частка ПДВ у загальних податкових надходженнях коливалася від 35,4% у 2020 році до 46,6% у 2014 році. Протягом всього періоду, ПДВ залишався основним джерелом податкових надходжень, хоча його частка дещо зменшилася з пікових 46,6% у 2014 році до 35,5% у 2023 році.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від ПДВ значно перевищували надходження від акцизного податку, що підкреслює важливість ПДВ у структурі податкових доходів. Частка ПДВ у загальних податкових надходженнях поступово знижувалася, тоді як частка акцизного податку

залишалася відносно стабільною з деякими коливаннями. Відносна стабільність частки акцизного податку може свідчити про сталість попиту на підакцизні товари, тоді як зниження частки ПДВ може бути результатом змін в економічній політиці або зміни споживчих витрат.

Таким чином, хоча ПДВ є основним джерелом податкових надходжень, акцизний податок також відіграє важливу роль у формуванні бюджету, забезпечуючи стабільні надходження протягом багатьох років.

Таблиця 2.6

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та податку на доходи фізичних осіб

Рік	Акцизний податок		Податок на доходи фізичних осіб	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	75	18,5%
2015	71	12,3%	100	17,4%
2016	102	13,7%	139	18,7%
2017	121	12,8%	186	19,6%
2018	138	12,4%	227	20,4%
2019	148	13,3%	270	24,3%
2020	142	13,3%	296	27,6%
2021	154	12,0%	341	26,6%
2022	115	9,1%	421	33,2%
2023	190	11,6%	496	30,3%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від ПДФО зросли з 75 млрд грн у 2014 році до 496 млрд грн у 2023 році. Частка ПДФО в загальних податкових надходженнях зростала з 18,5% у 2014 році до 33,2% у 2022 році, після чого дещо знизилася до 30,3% у 2023 році. Протягом всього періоду, частка ПДФО стабільно зростала, що відображає зростання рівня доходів населення та покращення податкового адміністрування.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від ПДФО перевищували надходження від акцизного податку, причому розрив між ними постійно збільшувався. Частка ПДФО у загальних податкових надходженнях

зростала більш стабільно та швидко порівняно з акцизним податком. ПДФО став більш значущим джерелом податкових надходжень, що вказує на зростання економічної активності та доходів населення. Акцизний податок мав більш стабільну частку у податкових надходженнях, але показав коливання, особливо у 2022 році.

Таким чином, хоча акцизний податок є важливим джерелом податкових надходжень, ПДФО відіграє дедалі важливішу роль, відображаючи загальні економічні тенденції та покращення фінансового становища громадян.

Таблиця 2.7

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та податку на прибуток підприємств

Рік	Акцизний податок		Податок на прибуток підприємств	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	40	9,9%
2015	71	12,3%	39	6,8%
2016	102	13,7%	60	8,1%
2017	121	12,8%	73	7,7%
2018	138	12,4%	91	8,2%
2019	148	13,3%	105	9,4%
2020	142	13,3%	108	10,1%
2021	154	12,0%	123	9,6%
2022	115	9,1%	131	10,3%
2023	190	11,6%	159	9,7%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від ППП зросли з 40 млрд грн у 2014 році до 159 млрд грн у 2023 році. Частка ППП в загальних податкових надходженнях коливалася від 6,8% у 2015 році до 10,3% у 2022 році. Протягом всього періоду, частка ППП демонструвала поступове зростання з деякими коливаннями, досягаючи піку у 2022 році.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від акцизного податку переважали надходження від ППП, хоча розрив між ними був меншим у

порівнянні з іншими податковими надходженнями. Частка акцизного податку в загальних податкових надходженнях була стабільно вищою, ніж частка ППП, що свідчить про його важливість у бюджеті. Частка ППП у загальних податкових надходженнях демонструвала більш стабільне зростання після 2015 року, що може вказувати на покращення прибутковості підприємств та ефективність податкового адміністрування.

Таким чином, хоча акцизний податок є важливим джерелом податкових надходжень, податок на прибуток підприємств також відіграє значну роль, забезпечуючи стабільний приріст надходжень, що відображає загальний економічний розвиток та покращення фінансових показників підприємств в Україні.

Таблиця 2.8

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та місцевих податків і зборів

Рік	Акцизний податок		Місцеві податки і збори	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	8	2,0%
2015	71	12,3%	27	4,7%
2016	102	13,7%	42	5,6%
2017	121	12,8%	53	5,6%
2018	138	12,4%	59	5,3%
2019	148	13,3%	70	6,3%
2020	142	13,3%	74	6,9%
2021	154	12,0%	82	6,4%
2022	115	9,1%	84	6,6%
2023	190	11,6%	100	6,1%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від місцевих податків і зборів зросли з 8 млрд грн у 2014 році до 100 млрд грн у 2023 році. Частка місцевих податків і зборів в загальних податкових надходженнях збільшувалася з 2,0% у 2014 році до 6,9% у 2020 році, а потім залишалася на рівні близько 6% у наступні роки. Протягом всього періоду,

частка місцевих податків і зборів стабільно зростала, що свідчить про посилення фінансової незалежності місцевих громад та покращення податкового адміністрування на місцях.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від акцизного податку значно перевищували надходження від місцевих податків і зборів. Частка акцизного податку в загальних податкових надходженнях була стабільно вищою, ніж частка місцевих податків і зборів, що свідчить про його важливість у формуванні бюджетних доходів. Незважаючи на зростання частки місцевих податків і зборів, їхня відносна частка залишалася значно меншою порівняно з акцизним податком, хоча і показувала поступове зростання.

Таким чином, акцизний податок залишається важливим джерелом податкових надходжень, значно перевищуючи місцеві податки і збори. Проте, зростання надходжень від місцевих податків і зборів свідчить про поступове посилення ролі місцевого самоврядування у фінансуванні своїх потреб та розвитку регіонів.

Таблиця 2.9

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та плати за користування надрами

Рік	Акцизний податок		Плата за користування надрами	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	20	4,9%
2015	71	12,3%	38	6,6%
2016	102	13,7%	41	5,5%
2017	121	12,8%	45	4,7%
2018	138	12,4%	44	4,0%
2019	148	13,3%	56	5,0%
2020	142	13,3%	30	2,8%
2021	154	12,0%	39	3,0%
2022	115	9,1%	14	1,1%
2023	190	11,6%	60	3,7%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від плати за користування надрами зросли з 20 млрд грн у 2014 році до 60 млрд грн у 2023 році, але мали значні коливання протягом цього періоду. Частка плати за користування надрами в загальних податкових надходженнях коливалася від 1,1% у 2022 році до 6,6% у 2015 році. Спостерігаються значні коливання надходжень, особливо помітне зниження у 2020 та 2022 роках.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від акцизного податку стабільно перевищували надходження від плати за користування надрами. Частка акцизного податку в загальних податкових надходженнях була стабільно вищою, ніж частка плати за користування надрами, що свідчить про його більшу стабільність і важливість у формуванні бюджетних доходів. Плата за користування надрами мала більш волатильний характер, що може бути пов'язано з коливаннями цін на природні ресурси, обсягами видобутку та змінами у законодавстві.

Таким чином, акцизний податок є стабільним і значним джерелом податкових надходжень, у той час як плата за користування надрами демонструє більшу нестабільність, хоча й забезпечує важливі доходи до бюджету, особливо в роки зі сприятливими умовами для видобутку та високими цінами на природні ресурси.

Таблиця 2.10

Порівняння податкових надходжень від акцизного податку та ввізного мита

Рік	Акцизний податок		Ввізне мито	
	млрд. грн.	% у податкових надходженнях	млрд. грн.	% у податкових надходженнях
2014	45	11,1%	12	3,0%
2015	71	12,3%	40	6,9%
2016	102	13,7%	20	2,7%
2017	121	12,8%	24	2,5%
2018	138	12,4%	28	2,5%
2019	148	13,3%	30	2,7%
2020	142	13,3%	28	2,6%
2021	154	12,0%	33	2,6%
2022	115	9,1%	23	1,8%
2023	190	11,6%	40	2,4%

Джерело: складено автором на основі таблиці 2.4

Надходження від ввізного мита зросли з 12 млрд грн у 2014 році до 40 млрд грн у 2023 році, але мали значні коливання протягом цього періоду. Частка ввізного мита в загальних податкових надходженнях коливалася від 1,8% у 2022 році до 6,9% у 2015 році. Спостерігаються значні коливання надходжень, зокрема різке збільшення у 2015 році та зменшення у наступні роки.

Протягом всього аналізованого періоду надходження від акцизного податку стабільно перевищували надходження від ввізного мита. Частка акцизного податку в загальних податкових надходженнях була стабільно вищою, ніж частка ввізного мита, що свідчить про його більшу стабільність і важливість у формуванні бюджетних доходів. Ввізне мито мало більш волатильний характер, зі значними коливаннями у частках податкових надходжень, що може бути пов'язано зі змінами у зовнішньоторговельній політиці, обсягами імпорту та митними тарифами.

Таким чином, акцизний податок є стабільним і значним джерелом податкових надходжень, у той час як ввізне мито демонструє більшу нестабільність, хоча й забезпечує важливі доходи до бюджету, особливо в роки зі сприятливими умовами для зовнішньої торгівлі та високими обсягами імпорту.

Протягом 2014-2023 років акцизний податок стабільно відіграв важливу роль у формуванні податкових надходжень до зведеного бюджету України. Хоча його частка в загальних податкових надходженнях коливалася, акцизний податок залишався значущим джерелом доходів, показуючи стабільне зростання за винятком окремих років. В порівнянні з іншими податковими надходженнями, акцизний податок має певні переваги в стабільності та передбачуваності надходжень, що робить його важливим інструментом бюджетного планування.

Аналізуючи різні види податків, можна зробити висновок, що надходження від ПДВ, податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств загалом мали вищу частку в податкових надходженнях порівняно з акцизним податком. Однак, акцизний податок перевищував такі джерела, як місцеві податки і збори, плата за користування надрами та ввізне мито. Ці дані підкреслюють

важливість акцизного податку в контексті загальної податкової політики, а також його значущість для забезпечення стабільних бюджетних надходжень в умовах економічних коливань та змін у зовнішньоторговельній діяльності.

2.3. Проблеми та виклики у сфері адміністрування акцизного податку

Адміністрування акцизного податку в Україні стикається з рядом проблем та викликів, які впливають на ефективність його збору та дотримання податкового законодавства.

Тіньовий ринок підакцизних товарів, таких як алкоголь і тютюн, є серйозною проблемою для економіки України. Незаконний обіг цих товарів не лише зменшує податкові надходження, але й створює негативні соціальні та економічні наслідки. За даними експертів, втрати бюджету через тіньовий ринок та контрабанду досягають мільярдів гривень щороку.

Значні обсяги підакцизних товарів, що обертаються на тіньовому ринку, призводять до втрати податкових надходжень. Відсутність контролю за нелегальною продукцією спричиняє зменшення доходів державного бюджету, що впливає на фінансування соціальних програм, охорони здоров'я та інших важливих сфер. Наприклад, у 2022 році бюджет України втратив понад 24 мільярди гривень через тіньовий ринок тютюнових виробів.

Таблиця 2.11

Втрати бюджету від тіньового ринку підакцизних товарів (млрд. грн.)

Рік	Алкоголь	Тютюн	Всього
2021	9,99	19,0	28,99
2022	11,84	24,0	35,84
2023	11,84	24,0	35,84

Джерело: складено автором на основі [35]

Контрабанда підакцизних товарів через державний кордон України є складним і багатогранним процесом. Контрабандисти використовують різноманітні методи, включаючи фальшиві документи, приховані схованки у транспортних засобах, а також залучення корумпованих посадовців. Все це значно ускладнює контроль за обігом таких товарів і вимагає посилення заходів з боку державних органів.

Таблиця 2.12

Основні методи контрабанди підакцизних товарів

Метод	Опис
Фальшиві документи	Використання підроблених сертифікатів та накладних для легалізації контрабандних товарів.
Приховані схованки	Використання спеціально обладнаних місць у транспортних засобах для приховування товарів.
Корумповані посадовці	Залучення до схем контрабанди працівників митниці та інших правоохоронних органів.
Малі партії	Транспортування товарів у невеликих партіях для зменшення ризику виявлення.
Транзитні схеми	Використання транзитних маршрутів через треті країни для ускладнення відстеження вантажів.

Джерело: складено автором на основі [34]

Для ефективної боротьби з тіньовим ринком та контрабандою підакцизних товарів необхідні комплексні заходи. Це включає посилення митного контролю, впровадження сучасних технологій для відстеження товарів, а також створення дієвих механізмів взаємодії між різними правоохоронними органами. Також важливим аспектом є підвищення прозорості діяльності митних та податкових служб, що дозволить зменшити рівень корупції.

Проблема тіньового ринку та контрабанди підакцизних товарів в Україні потребує невідкладного вирішення. Лише через комплексний підхід, що включає законодавчі зміни, посилення контролю та боротьбу з корупцією, можна досягти значного зменшення масштабів цього явища і, як результат, збільшення податкових надходжень до державного бюджету.

Адміністрування акцизного податку в Україні часто супроводжується корупційними схемами, що суттєво знижує довіру до податкових органів. Корупція в цій сфері є системною проблемою, яка негативно впливає на ефективність збору податків та справедливість у податковій системі. Важливо зазначити, що у 2023 році Україна посіла 104 місце зі 180 у рейтингу Індексу

сприйняття корупції (CPI) з оцінкою 36/100, що свідчить про високий рівень корупції в країні [50].

Непрозорість процедур та корупційні схеми призводять до значних втрат державного бюджету. За оцінками Transparency International, втрати бюджету України від корупції та непрозорих схем у сфері акцизного податку сягають мільярдів гривень щороку. Наприклад, у 2022 році втрати бюджету через корупційні схеми у сфері тютюнових виробів становили близько 24 мільярдів гривень.

Процедури адміністрування акцизного податку часто є непрозорими, що ускладнює контроль та створює сприятливі умови для корупції. Недостатній рівень автоматизації процесів і слабкі механізми контролю призводять до значних порушень. Важливим є також те, що багато рішень приймаються на основі суб'єктивної оцінки, що створює додаткові можливості для корупційних дій [38; 45].

Корупція у сфері адміністрування акцизного податку має різноманітні форми, включаючи підкуп посадових осіб, фальсифікацію документів та маніпуляції з даними. Одним з основних механізмів є фальшиві сертифікати та накладні, які використовуються для легалізації контрабандних товарів. Також поширеною є практика заниження обсягів виробництва та продажу підакцизних товарів для зменшення податкових зобов'язань.

Таблиця 2.13

Основні корупційні схеми у сфері адміністрування акцизного податку

Схема	Опис
Підкуп посадових осіб	Надання хабарів працівникам податкових та митних служб для ухилення від сплати податків.
Фальсифікація документів	Використання підроблених сертифікатів та накладних для легалізації контрабандних товарів.
Заниження обсягів	Маніпуляції з обсягами виробництва та продажу для зменшення податкових зобов'язань.
Підкуп інспекторів	Надання хабарів інспекторам для уникнення перевірок та санкцій.
Непрозорі тендери	Використання непрозорих тендерних процедур для надання переваг певним компаніям.

Джерело: складено автором на основі [50]

Для подолання проблем непрозорості та корупції необхідні комплексні реформи. Важливо впроваджувати сучасні інформаційні технології для автоматизації процесів, посилювати контроль з боку незалежних органів, а також підвищувати рівень прозорості діяльності податкових служб. Важливим є також підвищення відповідальності посадових осіб та впровадження дієвих механізмів боротьби з корупцією, таких як підвищення прозорості конкурсних процедур та посилення громадського контролю

Законодавство, що регулює акцизний податок в Україні, часто є заплутаним та неузгодженим, що створює значні труднощі як для платників податків, так і для податкових органів. Постійні зміни та доповнення до законодавчих актів ускладнюють процес адаптації бізнесу до нових вимог, що негативно впливає на ефективність адміністрування податку.

Таблиця 2.14

Основні проблеми законодавства щодо акцизного податку

Проблема	Опис
Заплутаність законодавства	Складні та неузгоджені положення, що ускладнюють розуміння та дотримання законодавства.
Часті зміни у законодавстві	Постійне введення нових правил та вимог, що потребує постійної адаптації з боку бізнесу.
Високі адміністративні витрати	Потреба в постійних юридичних консультаціях та адаптації до нових правил збільшує витрати бізнесу.
Низька передбачуваність	Непередбачуваність змін у законодавстві знижує довіру до податкової системи.

Джерело: складено автором на основі [36; 41]

Законодавча база щодо акцизного податку в Україні часто містить складні та неузгоджені положення, що ускладнює розуміння та дотримання законодавства. Наприклад, введення нових форм для акцизних накладних та коригувальних розрахунків у 2021 році створило додаткове навантаження на платників податків, що потребувало значних зусиль для адаптації до нових вимог [41].

Часті зміни в законодавстві ще більше ускладнюють адміністрування акцизного податку. Наприклад, з 2022 року в Україні було введено нові правила для підтвердження даних податкової звітності для платників, які діяли у зоні бойових дій, що вимагало додаткових повідомлень до податкових органів та суттєво ускладнювало процес звітування [36]. Такі зміни вимагають від бізнесу постійного моніторингу законодавства та адаптації до нових умов, що створює додаткові витрати та адміністративне навантаження.

Недосконала законодавча база та часті зміни у законодавстві негативно впливають на бізнес-середовище в Україні. Бізнес змушений постійно витрачати ресурси на юридичні консультації та адаптацію до нових правил, що знижує його конкурентоспроможність. Також виникають проблеми з довірою до податкової системи, оскільки платники податків не можуть бути впевненими у стабільності правил гри.

Для покращення ситуації необхідно здійснити комплексні заходи з реформування законодавчої бази. Це включає уніфікацію та спрощення податкових правил, створення більш прозорих та зрозумілих процедур, а також підвищення передбачуваності законодавства. Такі зміни допоможуть знизити адміністративне навантаження на бізнес та підвищити ефективність адміністрування акцизного податку.

Недостатнє використання сучасних інформаційних технологій у процесі адміністрування податків знижує ефективність збору та обробки даних в Україні. Відсутність автоматизації процесів та використання застарілих систем ускладнює контроль за дотриманням податкового законодавства та зменшує здатність податкових органів ефективно реагувати на порушення.

Таблиця 2.15

Основні проблеми технологічної відсталості в адмініструванні податків

Проблема	Опис
Відсутність автоматизації	Багато процесів виконуються вручну, що збільшує ризики помилок та корупції.
Застарілі системи	Використання застарілих інформаційних систем, які не відповідають сучасним вимогам.

Недостатнє використання ІТ	Недостатнє впровадження сучасних аналітичних інструментів та технологій.
Високе навантаження на персонал	Великий обсяг рутинної роботи, що виконується вручну, збільшує навантаження на податкових інспекторів.

Джерело: складено автором на основі [39; 42]

Недостатня автоматизація процесів адміністрування податків створює значні виклики для української податкової системи. Відсутність сучасних аналітичних інструментів та автоматизованих систем призводить до неефективного збору даних, складнощів у проведенні перевірок та виявленні податкових порушень. Це також збільшує навантаження на податкових інспекторів, які змушені виконувати значний обсяг рутинної роботи вручну [39].

Відсутність автоматизації процесів у податковій системі України значно ускладнює контроль за дотриманням податкового законодавства. Наприклад, багато процедур, які можуть бути автоматизовані, досі виконуються вручну, що створює додаткові можливості для людських помилок та корупції. За даними Азійського банку розвитку, недостатня автоматизація процесів знижує ефективність роботи податкових органів та збільшує ризики ухилення від сплати податків [42].

Впровадження сучасних інформаційних технологій та автоматизація процесів може значно покращити ефективність адміністрування податків. Використання передових аналітичних інструментів та систем автоматизації дозволяє підвищити точність збору даних, швидкість обробки інформації та зменшити ризики порушень. Наприклад, деякі країни вже успішно використовують автоматизовані системи для аналізу даних та виявлення потенційних порушень, що дозволяє значно знизити витрати та підвищити ефективність податкових перевірок [39; 42].

Для подолання технологічної відсталості у сфері адміністрування податків в Україні необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на впровадження сучасних інформаційних технологій. Це включає розвиток інфраструктури, навчання персоналу новим технологіям, а також створення єдиної автоматизованої системи збору та обробки податкових даних. Такі зміни дозволять підвищити

ефективність податкового адміністрування, знизити ризики порушень та покращити загальну податкову культуру в країні [39; 42].

Низька податкова культура є суттєвою проблемою для податкової системи України. Багато платників податків не мають достатньої обізнаності про свої обов'язки та права, що призводить до порушень і недоплат. Відсутність стимулів для добровільного дотримання податкових вимог додатково ускладнює ситуацію.

Одна з головних проблем полягає у відсутності достатньої обізнаності платників податків про їхні обов'язки та права. Це стосується як індивідуальних платників, так і бізнесу. За даними дослідження OECD, рівень податкової обізнаності в Україні є недостатнім, що призводить до частих порушень і ухилення від сплати податків [44]. Багато громадян не розуміють важливості сплати податків і часто не знають, як правильно оформлювати податкову звітність.

Існуюча податкова система не забезпечує достатніх стимулів для добровільного дотримання податкових вимог. У багатьох країнах, де рівень податкової культури високий, існують програми стимулювання, такі як податкові пільги або лотереї, що мотивують громадян сплачувати податки своєчасно та в повному обсязі. В Україні такі механізми відсутні або недостатньо розвинені, що знижує мотивацію громадян до дотримання податкових зобов'язань [44].

Низька податкова культура призводить до значних втрат державного бюджету. За даними Світового банку, Україна втрачає значні суми через ухилення від сплати податків і недотримання податкового законодавства. Це не лише знижує надходження до бюджету, але й ускладнює фінансування важливих соціальних програм та інфраструктурних проектів [44].

Для підвищення рівня податкової культури необхідні комплексні заходи, які включають освітні програми для громадян, впровадження стимулів для добровільної сплати податків, а також підвищення прозорості та ефективності роботи податкових органів. Наприклад, освітні програми можуть бути впроваджені в школах та університетах для навчання молоді основам податкової системи і важливості сплати податків.

Економічні кризи та нестабільність суттєво впливають на фінансову ситуацію в Україні. Вони призводять до зниження платоспроможності населення,

що зменшує споживання підакцизних товарів, таких як алкоголь та тютюн, і відповідно знижує надходження від акцизного податку. Високий рівень безробіття та інфляція також негативно впливають на податкові надходження, ускладнюючи фінансову стабільність країни.

Економічні кризи, зокрема війна в Україні, спричиняють значні втрати для економіки та населення. За даними Світового банку, війна призвела до значного скорочення ВВП України та збільшення рівня бідності. У 2023 році ВВП України складав приблизно 150,6 мільярдів доларів, а ВВП на душу населення — 3820,8 доларів. Такі умови призводять до зниження споживання підакцизних товарів, що безпосередньо впливає на надходження від акцизного податку [46].

Високий рівень безробіття та інфляція

Високий рівень безробіття та інфляція додатково ускладнюють економічну ситуацію. Згідно з даними СЕІС, податкові надходження в Україні у 2022 році склали приблизно 16,85% ВВП, що є значним зниженням порівняно з попередніми роками [48; 49]. Інфляція та безробіття знижують купівельну спроможність населення, що призводить до зменшення споживання товарів і послуг, включаючи підакцизні товари.

Скорочення споживання підакцизних товарів, таких як алкоголь та тютюн, безпосередньо впливає на надходження від акцизного податку. За даними OECD, частка акцизних податків у загальному обсязі податкових надходжень в Україні становить приблизно 7-10%, що є відносно низьким показником порівняно з іншими країнами [43]. Це свідчить про те, що зниження споживання підакцизних товарів має значний вплив на податкові надходження.

Для покращення ситуації необхідні комплексні заходи, включаючи стабілізацію економіки, зниження рівня безробіття та інфляції. Важливо також впроваджувати стимули для споживання підакцизних товарів, такі як зниження акцизних ставок або впровадження програм підтримки бізнесу. Це допоможе збільшити надходження від акцизного податку та забезпечити фінансову стабільність країни.

Для подолання цих проблем необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення законодавчої бази, підвищення прозорості та

боротьбу з корупцією, впровадження сучасних технологій, підвищення податкової культури серед населення та створення стимулів для добровільного дотримання податкових зобов'язань.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

3.1. Світові практики оптимізації акцизного податку

Оптимізація акцизного податку є важливою темою для багатьох країн, оскільки цей податок впливає як на доходи уряду, так і на споживчу поведінку. Нижче наведено основні світові практики оптимізації акцизного податку, зосереджені на податках на алкогольні напої, тютюнові вироби та паливо.

У багатьох країнах алкогольні напої є одним з основних джерел акцизних доходів. Наприклад, в ЄС акцизні податки на спиртні напої варіюються від \$6,41 за літр у Болгарії до понад \$57 за літр у Фінляндії. У США штат Вашингтон має найвищий акциз на дистильовані спирти, складаючи \$35,31 за галон [40; 37].

Тютюн обкладається податком у всіх країнах ОЕСР. Податки на тютюн включають як адвалорні (відсоток від роздрібної ціни), так і специфічні (фіксована сума за одиницю) ставки. В ЄС мінімальні ставки акцизу на сигарети складають €1,80 (\$1,89) за пачку з 20 сигарет, і загальний акциз повинен становити щонайменше 60% від середньозваженої роздрібної ціни [37]. У деяких країнах, таких як Австралія, ставки можуть досягати \$0,84 за сигарету, тоді як у Люксембурзі — лише \$0,02 за сигарету [40].

Акцизні податки на паливо також є важливим джерелом доходів. Вони допомагають фінансувати інфраструктуру та стимулювати використання екологічно чистих технологій. У країнах ОЕСР податки на паливо можуть значно відрізнятися, але багато країн активно переглядають свої податкові політики для досягнення цілей сталого розвитку [37; 47].

Одним з ключових викликів є уникнення оподаткування та контрабанда, особливо для тютюнових виробів. Високі податкові ставки можуть створювати стимули для нелегальної торгівлі, що знижує доходи уряду та створює проблеми для охорони здоров'я [40].

Для ефективної оптимізації акцизного податку країни повинні враховувати баланс між доходами та соціальними цілями, такими як зниження споживання шкідливих продуктів і стимулювання екологічних ініціатив.

Оптимізація акцизного податку в різних країнах світу відбувається з урахуванням специфічних економічних, соціальних та екологічних цілей. Нижче наведено декілька прикладів таких оптимізацій.

У Великій Британії акцизні податки на алкоголь і тютюнові вироби є одними з найвищих у світі. Це робиться для зменшення споживання цих продуктів та збільшення надходжень до бюджету. Введено мінімальну ціну на алкоголь, що допомагає боротися з дешевим алкогольним продуктом та знижувати рівень зловживання спиртними напоями [47].

У Норвегії та Швеції акцизи на алкогольні напої дуже високі, що сприяє зниженню їх споживання. В обох країнах існують державні монополії на продаж алкоголю, що дозволяє контролювати ціни та доступність продукту, додатково впливаючи на зменшення споживання [37].

У США акцизні податки на тютюн варіюються в залежності від штату. Наприклад, в штаті Нью-Йорк податок на пачку сигарет є одним з найвищих у країні — \$4,35, що сприяє зниженню рівня куріння. Також у деяких штатах введені акцизи на електронні сигарети та інші тютюнові продукти, що відображає сучасні тенденції в споживанні тютюну [40; 37].

Австралія має одну з найвищих ставок акцизного податку на тютюнові вироби у світі. Це допомагає знизити рівень куріння серед населення та підвищити доходи уряду. Ставки акцизу регулярно переглядаються і збільшуються відповідно до інфляції, що дозволяє підтримувати їх ефективність на стабільному рівні [37].

Європейський Союз встановлює мінімальні ставки акцизного податку на тютюнові вироби та алкоголь для всіх країн-членів. Це дозволяє зменшити розбіжності в цінах між країнами та знизити можливості для контрабанди. Окремі країни можуть встановлювати вищі ставки, відповідно до своїх національних потреб [47].

Фінляндія має високі акцизні податки на алкоголь та тютюнові вироби, які є частиною загальної стратегії з охорони здоров'я. Ці податки допомагають знизити споживання шкідливих продуктів і підтримують фінансування системи охорони

здоров'я. Вони також включають в себе податки на електронні сигарети та інші нові тютюнові продукти [40].

У Японії акцизні податки на тютюнові вироби збільшуються поступово, що дозволяє уникнути різких змін на ринку та забезпечує стабільне зростання доходів. Це також сприяє поступовому зниженню рівня куріння в країні. Акцизи також включають податки на інші тютюнові продукти, такі як сигари та трубковий тютюн [37].

Південна Корея активно використовує акцизні податки для зниження споживання тютюнових виробів. Крім високих ставок на сигарети, введені також податки на електронні сигарети та інші альтернативні тютюнові продукти. Це допомагає зменшити загальне споживання тютюну та підтримує здоров'я населення [47].

Канада має високі акцизні податки на алкоголь та тютюнові вироби, що сприяє зниженню їх споживання. Крім того, акцизи включають податки на канабіс, який легалізований у країні. Це допомагає контролювати ринок канабісу та забезпечує додаткові доходи для уряду [37].

У Сінгапурі високі акцизні податки на алкоголь та тютюнові вироби використовуються як інструмент для підтримки здоров'я населення. Вони включають в себе податки на електронні сигарети та інші нові продукти. Сінгапур також активно бореться з контрабандою та ухиленням від сплати податків, що дозволяє зберігати ефективність акцизної системи [37; 40].

Оптимізація акцизного податку у різних країнах світу показує, що цей інструмент може бути ефективним не лише для збільшення доходів бюджету, але і для досягнення соціальних та екологічних цілей. Різні країни використовують свої підходи, враховуючи національні особливості та потреби.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку

Для вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку в Україні можна запропонувати наступні заходи:

Таблиця 3.1

Пропозиції щодо вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку в Україні

№	Пропозиції	Опис
1	Гармонізація із європейськими стандартами	Приведення українського акцизного законодавства у відповідність до директив ЄС.
2	Чіткі визначення та класифікації	Встановлення чітких визначень і класифікацій товарів, які підлягають акцизному оподаткуванню.
3	Прозорість і передбачуваність	Закріплення принципів прозорості та передбачуваності у змінах до ставок акцизного податку.
4	Цифровізація процесів	Впровадження цифрових систем для автоматизації процесів адміністрування акцизного податку.
5	Посилення контролю та відповідальності	Запровадження жорсткіших заходів контролю за сплатою акцизного податку.
6	Спрощення звітності	Спрощення процедур звітності для платників акцизного податку.
7	Посилення митного контролю	Вдосконалення системи митного контролю для виявлення та попередження контрабанди акцизних товарів.
8	Співпраця з міжнародними організаціями	Налагодження співпраці з міжнародними організаціями для боротьби з нелегальним виробництвом та обігом акцизних товарів.
9	Інформування споживачів	Проведення інформаційних кампаній про шкоду нелегальних акцизних товарів та переваги легальних.
10	Державна підтримка	Запровадження програм державної підтримки для вітчизняних виробників акцизних товарів.
11	Стимулювання експорту	Впровадження механізмів стимулювання експорту акцизних товарів українського виробництва.
12	Регулярний аналіз	Проведення регулярного аналізу ефективності акцизної політики.
13	Використання великих даних	Використання великих даних та аналітичних інструментів для моніторингу та прогнозування надходжень від акцизного

		податку.
--	--	----------

Джерело: складено автором

Гармонізація українського акцизного законодавства з директивами Європейського Союзу є важливим кроком для інтеграції України у європейський економічний простір. Це передбачає адаптацію нормативно-правової бази до європейських стандартів та практик. Такий підхід дозволить зробити законодавство більш прозорим та зрозумілим для бізнесу, що сприятиме залученню інвестицій та покращенню конкурентоспроможності українських підприємств.

Приведення акцизного законодавства у відповідність до директив ЄС допоможе знизити ризики корупції. Європейські директиви передбачають чіткі правила та процедури, що унеможлиблює маніпуляції та зловживання. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню довіри бізнесу до державних органів та створенню сприятливого бізнес-клімату. Зменшення корупційних ризиків також позитивно вплине на репутацію України на міжнародній арені, що є важливим для її інтеграції у глобальні економічні процеси.

Гармонізація законодавства також покращить адміністрування акцизного податку. Європейські стандарти передбачають впровадження сучасних технологій та автоматизацію процесів, що дозволить зменшити витрати на адміністрування та підвищити ефективність контролю. Автоматизація процедур сплати та звітності зменшить навантаження на платників податків і державні органи, зробить процеси більш прозорими та швидкими. Це сприятиме зменшенню кількості помилок та порушень, а також підвищить загальну ефективність системи адміністрування акцизного податку [16]

Важливим аспектом є також уніфікація акцизних ставок та правил з країнами ЄС. Це дозволить уникнути податкових перекосів та недобросовісної конкуренції, а також спростить торгівлю з країнами ЄС. Українські виробники та імпортери зможуть працювати на європейському ринку за зрозумілими та однаковими правилами, що сприятиме їхньому розвитку та зміцненню економічних зв'язків з країнами Євросоюзу.

У підсумку, гармонізація українського акцизного законодавства з європейськими стандартами є стратегічно важливим кроком для розвитку економіки країни. Вона сприятиме зниженню корупційних ризиків, покращенню адміністрування податку, зменшенню адміністративного навантаження на бізнес та створенню сприятливих умов для міжнародної торгівлі. Це, в свою чергу, допоможе Україні інтегруватися у європейський та світовий економічний простір, забезпечуючи стабільне економічне зростання та розвиток.

Встановлення чітких визначень і класифікацій товарів, які підлягають акцизному оподаткуванню, є ключовим фактором для ефективного адміністрування акцизного податку. Чіткі та однозначні визначення дозволяють уникнути неправомірних інтерпретацій законодавства та забезпечують прозорість податкових процесів. Це особливо важливо в умовах, коли різні суб'єкти господарювання можуть мати різні підходи до трактування законодавчих норм.

Чіткі класифікації допомагають зменшити ризик ухилення від сплати акцизного податку. Коли товари точно класифіковані та визначені у законодавстві, можливості для маніпуляцій з класифікацією та заниження податкових зобов'язань значно зменшуються. Це забезпечує справедливу конкуренцію на ринку та сприяє більш ефективному наповненню державного бюджету. Крім того, чіткі визначення сприяють поліпшенню податкової дисципліни серед платників податків, адже відсутність неоднозначних трактувань робить процеси більш передбачуваними.

Встановлення чітких визначень і класифікацій також спрощує процеси контролю та нагляду з боку податкових органів. Чітко визначені категорії товарів дозволяють інспекторам швидше та точніше ідентифікувати об'єкти оподаткування, що підвищує ефективність контрольних заходів. Це знижує адміністративне навантаження на податкові органи та дозволяє їм зосередити ресурси на більш критичних завданнях, таких як виявлення та попередження ухилення від сплати податків.

Для бізнесу чіткі визначення та класифікації також мають значні переваги. Вони дозволяють підприємствам краще планувати свою діяльність, розуміючи точні правила та вимоги щодо сплати акцизного податку. Це знижує ризики

фінансових втрат через можливі санкції та штрафи, пов'язані з неправильним трактуванням законодавства. Відповідно, бізнес може зосередитися на розвитку та інноваціях, а не на вирішенні податкових спорів [29].

На міжнародному рівні чіткі визначення та класифікації сприяють інтеграції України у світову економіку. Коли класифікації товарів гармонізовані з міжнародними стандартами, це спрощує митні процедури та полегшує торгівлю з іншими країнами. Відсутність розбіжностей у класифікації товарів дозволяє уникнути додаткових затримок та витрат на митниці, що є важливим для експортерів та імпортерів. У підсумку, це сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на міжнародних ринках.

Закріплення на законодавчому рівні принципів прозорості та передбачуваності у змінах до ставок акцизного податку є ключовим аспектом для забезпечення стабільності та довіри до податкової системи. Прозорість означає, що всі зміни у податковому законодавстві повинні бути відкрито оприлюднені та легко доступні для розуміння. Це включає чітке пояснення причин змін, механізмів їх впровадження та очікуваних наслідків для бізнесу та споживачів. Коли підприємства мають доступ до такої інформації, вони можуть краще підготуватися до змін і мінімізувати ризики.

Передбачуваність у змінах до ставок акцизного податку означає, що бізнес повинен мати достатньо часу для адаптації до нових вимог. Для цього необхідно запровадити механізми попереднього повідомлення про майбутні зміни у ставках та інших важливих аспектах акцизного оподаткування. Наприклад, можна встановити обов'язковий період повідомлення про зміни, що становить не менше шести місяців до їх набуття чинності. Це дозволить підприємствам включити нові податкові ставки у свої фінансові плани та стратегії, уникнувши непередбачуваних фінансових труднощів.

Прозорість і передбачуваність також сприяють зменшенню корупційних ризиків та покращенню загального клімату в бізнес-середовищі. Коли всі зміни чітко регламентовані та оприлюднені, можливості для маніпуляцій та зловживань значно зменшуються. Це підвищує рівень довіри між бізнесом і державними органами, сприяє більшій відкритості та чесності у відносинах. Крім того,

підприємства будуть менш схильні до пошуку незаконних шляхів мінімізації податкових зобов'язань, що позитивно вплине на надходження до бюджету [32].

Для державних органів забезпечення прозорості та передбачуваності також є вигідним. Чітке і стабільне законодавство полегшує процес адміністрування податків, знижує кількість податкових спорів та судових процесів. Це дозволяє податковим органам ефективніше використовувати свої ресурси та зосередитися на стратегічних завданнях, таких як боротьба з ухиленням від сплати податків та вдосконалення податкових процедур.

Зрештою, прозорість і передбачуваність створюють сприятливі умови для довгострокового планування та інвестицій. Інвестори схильні вкладати кошти у країни з прогнозованою та стабільною податковою політикою. Це може стимулювати економічний розвиток, залучення іноземного капіталу та створення нових робочих місць. У підсумку, закріплення цих принципів на законодавчому рівні сприятиме стійкому економічному зростанню та підвищенню добробуту громадян.

Впровадження цифрових систем для автоматизації процесів адміністрування акцизного податку є надзвичайно важливим кроком для підвищення ефективності та прозорості податкової системи. Використання сучасних технологій дозволяє значно зменшити витрати на адміністрування, оскільки ручна обробка даних замінюється автоматизованими процесами. Це сприяє скороченню часу, необхідного для обробки документів, зменшує кількість помилок та забезпечує більш ефективне використання ресурсів податкових органів [7].

Цифровізація процесів також підвищує рівень контролю та моніторингу за сплатою акцизного податку. Автоматизовані системи дозволяють оперативно відслідковувати всі операції, пов'язані з акцизними товарами, і виявляти можливі порушення або відхилення від норм. Це забезпечує більш точне та своєчасне виявлення ухилення від сплати податків, що сприяє підвищенню податкових надходжень до бюджету. Крім того, цифрові системи можуть інтегруватися з іншими державними базами даних, що дозволяє отримувати більш повну та комплексну інформацію про платників податків.

Одним з важливих аспектів цифровізації є спрощення процедур звітності для бізнесу. Автоматизовані системи звітності дозволяють підприємствам легко і швидко подавати необхідні документи, що зменшує адміністративне навантаження на бізнес. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, який часто стикається з труднощами в дотриманні складних податкових вимог. Використання цифрових платформ робить процес звітності більш зручним та доступним, що сприяє підвищенню податкової дисципліни серед платників податків.

Цифровізація також сприяє підвищенню прозорості у відносинах між державними органами та платниками податків. Всі операції, пов'язані з акцизним податком, фіксуються у цифрових системах, що забезпечує відкритий доступ до інформації для всіх зацікавлених сторін. Це дозволяє платникам податків легко відслідковувати стан своїх податкових зобов'язань, уникати непорозумінь та швидко вирішувати можливі проблеми. Прозорість у податкових процесах також підвищує рівень довіри до податкової системи та сприяє покращенню бізнес-клімату в країні.

Впровадження цифрових систем також має важливий стратегічний аспект, оскільки сприяє розвитку електронного урядування. Це дозволяє інтегрувати податкові процеси з іншими державними послугами, що створює єдину інформаційну інфраструктуру для надання послуг громадянам та бізнесу. У підсумку, цифровізація процесів адміністрування акцизного податку сприяє підвищенню ефективності державного управління, зниженню витрат на адміністрування та покращенню контролю за сплатою податків, що є важливим кроком для сучасного розвитку податкової системи України.

Запровадження жорсткіших заходів контролю за сплатою акцизного податку є важливим кроком для забезпечення справедливості та рівноправності у податковій системі. Перш за все, посилення контролю передбачає впровадження сучасних технологій та інструментів моніторингу, які дозволяють більш точно та оперативно виявляти порушення. Наприклад, використання системи електронного контролю руху акцизних товарів допоможе відстежувати всі етапи їх виробництва та реалізації, зменшуючи можливості для ухилення від сплати податків [20].

Жорсткіші заходи контролю включають також проведення регулярних та позапланових перевірок підприємств, що виробляють або реалізують акцизні товари. Це допоможе виявити недобросовісних платників податків та забезпечити виконання ними своїх податкових зобов'язань. Крім того, важливо запровадити ефективні механізми обміну інформацією між податковими органами та іншими державними структурами, такими як митниця та правоохоронні органи. Це дозволить створити єдину інформаційну базу даних, яка допоможе у виявленні та попередженні податкових правопорушень.

Посилення відповідальності за ухилення від сплати акцизного податку є ще одним важливим аспектом. Необхідно переглянути чинні законодавчі норми та запровадити більш суворі санкції для тих, хто порушує податкове законодавство. Це можуть бути значні штрафи, конфіскація нелегально вироблених або реалізованих товарів, а також кримінальна відповідальність у разі серйозних порушень. Важливо, щоб такі заходи були справедливими та пропорційними, але водночас достатньо жорсткими, щоб стати ефективним стримуючим фактором.

Запровадження жорсткіших заходів контролю та відповідальності також сприятиме підвищенню довіри до податкової системи з боку добросовісних платників податків. Коли підприємства бачать, що держава активно бореться з податковими правопорушеннями та забезпечує рівні умови для всіх, вони більш охоче виконують свої податкові зобов'язання. Це створює сприятливі умови для розвитку бізнесу та підвищення загального рівня податкової дисципліни в країні.

Спрощення процедур звітності для платників акцизного податку є ключовим елементом для зменшення адміністративного навантаження на бізнес. У сучасному світі, де швидкість та ефективність є критично важливими, складні та бюрократизовані процедури звітності можуть стати серйозною перешкодою для розвитку підприємництва. Спрощення звітності допоможе підприємствам зекономити час та ресурси, які вони зможуть спрямувати на розвиток та інновації.

Одним із напрямів спрощення звітності є впровадження електронних систем подання звітності. Це дозволяє автоматизувати процеси збору та обробки даних, зменшуючи кількість помилок та прискорюючи роботу. Електронні системи також забезпечують більш зручний доступ до інформації, дозволяючи підприємствам

швидко отримувати необхідні дані та оперативно реагувати на зміни у законодавстві. Крім того, використання електронних підписів та інших інструментів цифрової ідентифікації робить процес подання звітності більш безпечним та надійним [18].

Іншим важливим аспектом є спрощення самих форм та процедур звітності. Необхідно переглянути чинні вимоги та зменшити обсяг інформації, яку повинні надавати підприємства. Наприклад, можна запровадити спрощені форми звітності для малого та середнього бізнесу, що зменшить їхнє адміністративне навантаження. Важливо також забезпечити єдність та узгодженість вимог різних державних органів, щоб уникнути дублювання звітності та зменшити кількість документів, які необхідно подавати.

Спрощення звітності також включає надання підприємствам можливості отримувати консультації та допомогу з питань податкового законодавства та звітності. Це можуть бути спеціальні гарячі лінії, інформаційні портали або програми навчання для бухгалтерів та фінансових фахівців. Наявність таких ресурсів допоможе підприємствам краще орієнтуватися у податковому законодавстві та виконувати свої зобов'язання без зайвих труднощів.

У підсумку, спрощення процедур звітності сприятиме підвищенню ефективності податкової системи та зменшенню витрат на адміністрування як для держави, так і для бізнесу. Це створить сприятливі умови для розвитку підприємництва, підвищить рівень податкової дисципліни та забезпечить стабільні надходження до бюджету.

Вдосконалення системи митного контролю є ключовим аспектом у боротьбі з контрабандою акцизних товарів. Для ефективного виявлення та попередження контрабанди необхідно впроваджувати сучасні технології та методи контролю. Одним із таких методів є використання електронних систем моніторингу та обліку товарів, що проходять через митницю. Це дозволяє автоматично відстежувати рух товарів, виявляти підозрілі операції та запобігати незаконному ввезенню акцизних товарів.

Запровадження системи сканування контейнерів та транспортних засобів також є важливим кроком для посилення митного контролю. Використання

рентгенівських сканерів та інших технологій дозволяє швидко і точно перевіряти вміст вантажів без необхідності їх розвантаження. Це значно підвищує ефективність митних перевірок, зменшує час обробки вантажів та знижує ризик контрабанди.

Посилення митного контролю також передбачає підвищення кваліфікації митних інспекторів. Регулярні тренінги та навчальні програми допоможуть інспекторам краще розуміти сучасні методи контрабанди та ефективно боротися з ними. Крім того, важливо забезпечити митників необхідними ресурсами та обладнанням для виконання їхніх обов'язків на високому рівні.

Важливим аспектом є також міжнародне співробітництво у сфері митного контролю. Обмін інформацією та досвідом з іншими країнами допоможе ефективніше боротися з контрабандою акцизних товарів. Впровадження єдиних стандартів та процедур митного контролю сприятиме уніфікації підходів та підвищенню ефективності боротьби з контрабандою на міжнародному рівні [7].

Налагодження тіснішої співпраці з міжнародними організаціями та правоохоронними органами інших країн є важливим кроком у боротьбі з нелегальним виробництвом та обігом акцизних товарів. Міжнародне співробітництво дозволяє обмінюватися інформацією про схеми контрабанди, методи ухилення від сплати податків та інші правопорушення, що пов'язані з акцизними товарами. Це сприяє більш ефективному виявленню та припиненню таких правопорушень.

Важливою частиною міжнародного співробітництва є участь у міжнародних програмах та проектах, спрямованих на боротьбу з контрабандою та нелегальним виробництвом акцизних товарів. Це можуть бути спільні операції, навчальні програми, конференції та семінари, де обговорюються актуальні проблеми та обмінюються передовими практиками. Така співпраця допомагає країнам-учасникам краще координувати свої дії та підвищувати ефективність боротьби з правопорушеннями.

Налагодження співпраці з міжнародними організаціями також передбачає створення спільних баз даних та інформаційних систем, де буде зберігатися інформація про правопорушення, пов'язані з акцизними товарами. Це дозволить

швидко обмінюватися даними та координувати дії між різними країнами та організаціями. Такі системи можуть включати інформацію про підозрілі транзакції, незаконні виробництва та контрабандистів, що сприятиме швидкому реагуванню на правопорушення.

Партнерство з міжнародними організаціями також може включати технічну допомогу та підтримку. Наприклад, міжнародні організації можуть надавати обладнання, технології та методики, необхідні для ефективної боротьби з нелегальним обігом акцизних товарів. Це сприяє підвищенню технічного рівня національних правоохоронних органів та забезпечує їм додаткові ресурси для виконання їхніх завдань.

Проведення інформаційних кампаній серед населення про шкоду нелегальних акцизних товарів та переваги легальних є важливим інструментом у боротьбі з контрабандою та нелегальним обігом акцизних товарів. Інформування споживачів допомагає підвищити їхню обізнаність про ризики та негативні наслідки вживання нелегальних товарів, таких як алкоголь та тютюн. Це сприяє формуванню відповідального ставлення до вибору продукції та знижує попит на нелегальні товари.

Інформаційні кампанії можуть включати різні форми комунікації, такі як телевізійні та радіо реклами, соціальні мережі, друковані матеріали та освітні програми. Важливо, щоб ці кампанії були доступними та зрозумілими для широкої аудиторії. Особливу увагу слід приділяти молоді, яка є однією з найбільш вразливих категорій споживачів нелегальної продукції. Проведення спеціальних заходів у школах та університетах, спрямованих на підвищення обізнаності про ризики нелегальних товарів, може мати значний позитивний вплив.

Партнерство з громадськими організаціями та бізнесом також може сприяти успішному проведенню інформаційних кампаній. Громадські організації можуть допомогти в розповсюдженні інформації та організації заходів, спрямованих на підвищення обізнаності населення. Бізнес, зі свого боку, може підтримати кампанії фінансово або надати інші ресурси, такі як рекламні площі чи технології для поширення інформації.

Проведення таких кампаній також сприяє підвищенню довіри до легальних виробників акцизних товарів. Коли споживачі розуміють переваги легальних товарів, вони більш схильні обирати продукцію, що відповідає всім стандартам якості та безпеки. Це допомагає легальним виробникам збільшувати обсяги продажів та зменшує частку ринку, яку займають нелегальні продукти.

Загалом, інформування споживачів є важливим елементом комплексної стратегії боротьби з нелегальним обігом акцизних товарів. Це сприяє формуванню відповідального споживацького поведінки, знижує попит на нелегальну продукцію та підтримує легальних виробників. У підсумку, такі заходи допомагають забезпечити здоров'я та безпеку населення, а також сприяють наповненню державного бюджету за рахунок сплати акцизних податків.

Запровадження програм державної підтримки для вітчизняних виробників акцизних товарів є важливим кроком для зміцнення їхньої конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Державна підтримка може включати фінансові стимули, такі як субсидії, гранти або пільгові кредити для підприємств, що займаються виробництвом акцизних товарів. Ці заходи дозволять виробникам зменшити витрати на виробництво та інвестувати в розвиток інноваційних технологій та підвищення якості продукції [32].

Окрім фінансових стимулів, важливою складовою державної підтримки є сприяння у вирішенні адміністративних та регуляторних питань. Наприклад, держава може забезпечити спрощення процедур отримання ліцензій, сертифікації продукції та інших необхідних дозволів. Це дозволить зменшити адміністративне навантаження на виробників та прискорити вихід нових товарів на ринок. Також держава може запровадити програми навчання та підвищення кваліфікації для працівників підприємств, що сприятиме підвищенню продуктивності та якості виробництва.

Ще одним важливим напрямом державної підтримки є стимулювання наукових досліджень та розробок у сфері виробництва акцизних товарів. Інвестиції у дослідження та розвиток нових технологій можуть значно підвищити конкурентоспроможність українських виробників. Держава може підтримувати

створення науково-дослідних центрів, забезпечувати гранти для проведення досліджень та сприяти співпраці між науковими установами та виробниками.

Державна підтримка також може включати заходи з просування вітчизняних акцизних товарів на внутрішньому ринку. Наприклад, проведення рекламних кампаній, організація виставок та ярмарків, де виробники можуть представити свою продукцію споживачам. Це допоможе підвищити обізнаність населення про вітчизняні товари та сприятиме збільшенню їхнього попиту.

Впровадження механізмів стимулювання експорту акцизних товарів українського виробництва є важливим кроком для розширення ринків збуту та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на міжнародній арені. Одним із таких механізмів є запровадження експортних субсидій та пільг, які допоможуть знизити витрати на експорт продукції. Це може включати знижки на митні збори, податкові пільги або відшкодування частини транспортних витрат.

Держава також може надавати підтримку у вигляді інформаційних та консультаційних послуг для підприємств, що планують вихід на міжнародні ринки. Це можуть бути консультації з питань міжнародного маркетингу, сертифікації продукції, дотримання вимог іноземних ринків тощо. Такі послуги допоможуть виробникам краще орієнтуватися у специфіці іноземних ринків та успішно виходити на них зі своєю продукцією.

Важливим напрямом є також участь у міжнародних виставках та торгових місіях. Держава може організовувати колективні стенди для українських виробників на міжнародних виставках, забезпечуючи їм можливість представити свою продукцію широкому колу потенційних покупців та партнерів. Такі заходи сприяють налагодженню ділових контактів, укладенню нових контрактів та розширенню географії експорту.

Ще одним ефективним механізмом є створення державних або приватно-державних експортних агентств, які спеціалізуються на просуванні української продукції за кордон. Ці агентства можуть займатися пошуком нових ринків збуту, організацією рекламних кампаній, проведенням маркетингових досліджень та наданням інших послуг, що сприяють розвитку експорту. Вони також можуть

виступати посередниками у переговорному процесі, допомагаючи українським виробникам укладати вигідні контракти з іноземними партнерами.

Загалом, стимулювання експорту акцизних товарів українського виробництва сприятиме зростанню національної економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню добробуту населення. Вихід на міжнародні ринки дозволить вітчизняним виробникам збільшити обсяги виробництва, підвищити якість продукції та зайняти гідне місце серед світових виробників акцизних товарів.

Проведення регулярного аналізу ефективності акцизної політики є необхідним для забезпечення її актуальності та дієвості. Такий аналіз дозволяє виявити проблемні аспекти у поточній системі акцизного оподаткування, які можуть включати низьку ефективність збирання податку, високі адміністративні витрати, невідповідність між запланованими та фактичними надходженнями до бюджету тощо. Регулярний аналіз допомагає вчасно виявляти такі проблеми та розробляти шляхи їх вирішення, що сприяє підвищенню ефективності акцизної політики в цілому.

Для проведення такого аналізу необхідно використовувати різноманітні методи та інструменти, зокрема статистичний аналіз, економічне моделювання та оцінку впливу. Важливо також залучати експертів з різних галузей – економістів, податкових консультантів, представників бізнесу та громадськості – щоб отримати комплексне бачення ситуації. Результати аналізу повинні бути відкритими та доступними для всіх зацікавлених сторін, що сприятиме прозорості та довірі до податкової системи.

Оперативне вирішення виявлених проблемних аспектів є ключовим для підвищення ефективності акцизної політики. Це може включати внесення змін до законодавства, вдосконалення адміністрування податків, запровадження нових технологій та методів контролю. Регулярний аналіз дозволяє швидко реагувати на зміни у економічному середовищі та адаптувати акцизну політику до нових викликів, що забезпечує її стійкість та ефективність у довгостроковій перспективі.

Використання великих даних та аналітичних інструментів для моніторингу та прогнозування надходжень від акцизного податку є сучасним підходом до

управління податковою системою. Великі дані дозволяють зібрати та аналізувати значні обсяги інформації з різних джерел, що сприяє більш точному та оперативному виявленню тенденцій і закономірностей у сфері акцизного оподаткування. Це допомагає податковим органам краще розуміти поведінку платників податків та прогнозувати майбутні надходження [7].

Аналітичні інструменти, такі як машинне навчання, штучний інтелект та прогнозне моделювання, дозволяють проводити глибокий аналіз даних та робити точні прогнози. Наприклад, використання цих технологій може допомогти виявити фактори, що впливають на рівень сплати акцизного податку, прогнозувати можливі зміни у обсягах виробництва та споживання акцизних товарів, а також оцінювати вплив різних економічних і політичних заходів на надходження до бюджету.

Використання великих даних також сприяє підвищенню прозорості та ефективності контролю за сплатою акцизного податку. Зібрані дані можуть використовуватися для автоматизованого моніторингу та виявлення підозрілих транзакцій, що знижує ризики ухилення від сплати податків. Крім того, доступ до великої кількості даних дозволяє податковим органам швидко реагувати на зміни у поведінці платників податків та адаптувати свої стратегії і методи роботи.

Загалом, використання великих даних та аналітичних інструментів забезпечує більш ефективне управління акцизною політикою, підвищує точність прогнозування надходжень та сприяє покращенню податкової дисципліни. Це дозволяє державі забезпечити стабільні надходження до бюджету та створити сприятливі умови для розвитку бізнесу.

Впровадження цих заходів допоможе підвищити ефективність законодавства та адміністрування акцизного податку в Україні, забезпечити стабільні надходження до бюджету та створити сприятливі умови для розвитку бізнесу.

3.3. Оцінка потенційного впливу реформ на економіку України

Реформи у сфері акцизного оподаткування, спрямовані на гармонізацію законодавства із європейськими стандартами, цифровізацію процесів, посилення

контролю та відповідальності, а також підтримку вітчизняних виробників, можуть мати значний позитивний вплив на економіку України.

Один із найважливіших аспектів реформ акцизного оподаткування – це потенційне збільшення доходів державного бюджету. Запровадження більш ефективних механізмів контролю та автоматизації процесів зменшить можливості для ухилення від сплати податків. Використання сучасних технологій для моніторингу та контролю за виробництвом і обігом акцизних товарів дозволить виявляти порушення та оперативно на них реагувати. Автоматизація процесів звітності та сплати податків знизить адміністративне навантаження на бізнес та підвищить прозорість податкової системи, що також сприятиме збільшенню надходжень до бюджету.

Збільшення надходжень від акцизних податків створить додаткові фінансові ресурси для держави. Ці кошти можуть бути спрямовані на фінансування соціальних програм, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення та інші важливі сфери. Покращення фінансування цих секторів сприятиме підвищенню якості життя населення та розвитку людського капіталу. Інвестиції в інфраструктурні проекти, зокрема будівництво доріг, мостів, модернізацію транспортної системи та інших об'єктів, сприятимуть економічному зростанню та створенню нових робочих місць.

Вищі доходи бюджету також дозволять зменшити дефіцит та покращити фінансову стабільність країни. Зменшення дефіциту державного бюджету знижує потребу в запозиченнях, що, у свою чергу, знижує боргове навантаження на державу та зменшує витрати на обслуговування боргу. Це створює сприятливі умови для стабільного економічного розвитку та підвищує довіру до фінансової системи з боку внутрішніх та міжнародних інвесторів.

Таким чином, реформи у сфері акцизного оподаткування, спрямовані на підвищення ефективності контролю та автоматизації процесів, можуть значно збільшити доходи державного бюджету. Це забезпечить державі додаткові фінансові ресурси для реалізації соціальних та інфраструктурних проектів, сприятиме зменшенню бюджетного дефіциту та покращенню фінансової

стабільності країни, що, у свою чергу, позитивно вплине на економічний розвиток та добробут населення [29].

Реформи, спрямовані на підтримку вітчизняних виробників акцизних товарів, можуть значно підвищити їхню конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Запровадження фінансових стимулів, таких як субсидії, гранти, пільгові кредити та податкові пільги, дозволить виробникам зменшити витрати на виробництво, модернізувати обладнання та впроваджувати нові технології. Це сприятиме підвищенню якості продукції та зниженню її собівартості, що, у свою чергу, зробить українські товари більш привабливими для споживачів.

Спрощення адміністративних процедур також є важливим фактором для підвищення конкурентоспроможності. Зменшення бюрократичних перепон та спрощення процесів отримання ліцензій, сертифікації та інших необхідних дозволів дозволить підприємствам швидше реагувати на ринкові зміни та швидше виводити нові продукти на ринок. Це забезпечить більш гнучке та ефективне управління бізнесом, що є важливим для успішної конкуренції як на внутрішньому, так і на міжнародних ринках.

Підтримка експорту акцизних товарів є ще одним важливим аспектом реформ. Впровадження програм державної підтримки, таких як експортні субсидії, пільги на митні збори та організація участі у міжнародних виставках, допоможе українським виробникам розширити географію збуту своєї продукції. Розширення ринків збуту не тільки збільшить обсяги продажів, але й забезпечить додаткові валютні надходження до країни, що позитивно вплине на платіжний баланс та фінансову стабільність.

Висока конкурентоспроможність українських товарів сприятиме створенню нових робочих місць та зростанню доходів населення. Збільшення виробництва та експорту потребує додаткових трудових ресурсів, що сприятиме зниженню рівня безробіття. Підвищення доходів населення, у свою чергу, стимулює внутрішній попит на товари та послуги, що створює сприятливі умови для подальшого економічного зростання. Таким чином, реформи у сфері акцизного оподаткування,

спрямовані на підтримку вітчизняних виробників, можуть мати значний позитивний вплив на економіку країни в цілому.

Цифровізація процесів адміністрування акцизного податку та спрощення процедур звітності значно зменшать адміністративне навантаження на бізнес. Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати рутинні процеси, скорочуючи час та зусилля, необхідні для виконання податкових зобов'язань. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, який часто стикається з надмірною бюрократією та складними адміністративними процедурами. Спрощення звітності та підвищення ефективності адміністративних процесів створюють сприятливі умови для розвитку підприємництва.

Прозорість та передбачуваність податкової політики є ключовими факторами для залучення інвестицій та зміцнення довіри бізнесу до державних органів. Коли підприємства можуть розраховувати на стабільність та передбачуваність податкового середовища, вони більш схильні інвестувати у розширення своєї діяльності та впровадження інновацій. Прозорі правила гри зменшують ризики та невизначеність, що є важливими умовами для сталого економічного зростання.

Покращення бізнес-клімату призводить до збільшення кількості нових підприємств, підвищення рівня конкуренції та стимулювання інновацій. Конкурентне середовище спонукає підприємства до впровадження нових технологій та підвищення ефективності виробництва, що, у свою чергу, сприяє загальному економічному розвитку. Зростання кількості нових підприємств створює нові робочі місця, збільшує доходи населення та сприяє економічному зростанню країни.

Впровадження сучасних технологій та цифрових систем дозволить зменшити ризики корупції у сфері акцизного оподаткування. Автоматизація процесів знижує можливості для людського фактору та маніпуляцій, що сприяє більш прозорому та ефективному адмініструванню податків. Використання цифрових систем для обліку та контролю акцизних товарів забезпечує точне та своєчасне виявлення порушень, мінімізуючи можливості для корупційних дій.

Зменшення корупційних ризиків підвищить довіру до податкової системи з боку бізнесу та населення. Коли підприємці та громадяни бачать, що податкова система функціонує прозоро і справедливо, вони більш схильні до добровільного виконання своїх податкових зобов'язань. Це сприяє підвищенню рівня податкової дисципліни та забезпечує стабільні надходження до державного бюджету.

Боротьба з корупцією також сприяє покращенню міжнародного іміджу країни. Прозорість та ефективність податкової системи є важливими факторами для залучення іноземних інвестицій. Інвестори зацікавлені вкладати свої кошти у країни з низьким рівнем корупції та стабільною правовою системою, що забезпечує захист їхніх інвестицій та сприяє довгостроковому економічному зростанню.

Інформування споживачів про шкоду нелегальних акцизних товарів та переваги легальних сприятиме підвищенню рівня здоров'я населення. Нелегальні акцизні товари, такі як алкоголь та тютюн, часто не відповідають стандартам якості та можуть становити серйозну загрозу для здоров'я. Поширення інформації про ризики вживання таких товарів допоможе зменшити їхнє споживання та сприятиме вибору якісних та безпечних продуктів.

Зниження споживання контрабандних та підроблених товарів призведе до зменшення захворювань, пов'язаних з їх вживанням. Це, у свою чергу, зменшить навантаження на систему охорони здоров'я та соціальне забезпечення, що дозволить спрямувати більше ресурсів на інші важливі сфери. Здорове населення є основою для стабільного економічного зростання, оскільки зменшується кількість випадків непрацездатності та підвищується продуктивність праці.

Підвищення обізнаності населення про переваги легальних акцизних товарів також сприятиме зростанню попиту на продукцію вітчизняних виробників, які дотримуються всіх стандартів якості. Це підтримує розвиток легального бізнесу та сприяє збільшенню податкових надходжень до бюджету. Зростання доходів від легального бізнесу дозволяє державі інвестувати у соціальні програми, інфраструктурні проекти та інші важливі сфери, що покращує загальний рівень добробуту населення.

Загалом, реформи у сфері акцизного оподаткування можуть сприяти стабільному економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів, покращенню бізнес-клімату та зниженню корупційних ризиків. Ці заходи також позитивно вплинуть на соціальне благополуччя населення та фінансову стабільність країни.

ВИСНОВКИ

Відповідно до проведеного дослідження, були зроблені наступні висновки:

1. Акцизний податок має давню історію, що бере свій початок ще в античні часи. Його розвиток проходив через різні етапи еволюції податкових систем у світі, адаптуючись до змін економічних і соціальних умов. В Україні акцизний податок також зазнавав значних трансформацій, особливо в період незалежності, коли він став важливим джерелом бюджетних надходжень та регулювання споживання підакцизних товарів.

2. Правове регулювання акцизного податку в Україні здійснюється на основі Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів. Встановлені правила забезпечують обчислення, сплату та контроль за сплатою акцизного податку, що сприяє прозорості та ефективності податкової системи. Важливим аспектом є гармонізація національного законодавства з вимогами Європейського Союзу, що полегшує інтеграцію України в європейський економічний простір.

3. Акцизний податок є одним з ключових елементів податкової системи України, відіграючи важливу роль у формуванні доходів державного бюджету. Він також виконує регулюючу функцію, сприяючи зниженню споживання товарів, що є шкідливими для здоров'я та екології. Завдяки акцизному податку держава може фінансувати соціальні програми та підтримувати розвиток інфраструктури.

4. Аналіз надходжень акцизного податку до бюджету України за період 2014-2023 років показав стійке зростання доходів від цього податку. Це свідчить про ефективність акцизної політики та важливість акцизного податку для фінансової стабільності держави. Стабільність і передбачуваність надходжень дозволяють уряду планувати бюджет на довгострокову перспективу.

5. Порівняння акцизного податку з іншими податковими надходженнями показало, що акцизний податок є важливим, але не домінуючим джерелом доходів бюджету. Податок на додану вартість (ПДВ) та податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) значно перевищують акцизні надходження, що підкреслює важливість цих податків у структурі податкових доходів України. Акцизний податок відіграє стабілізуючу роль у податковій системі.

6. Адміністрування акцизного податку в Україні стикається з низкою проблем, таких як високий рівень тіньової економіки та ухилення від сплати податків. Важливим викликом є також складність системи адміністрування, яка потребує вдосконалення. Розв'язання цих проблем сприятиме підвищенню ефективності податкової системи та зменшенню втрат бюджету.

7. Вивчення світових практик оптимізації акцизного податку показує, що успішні країни застосовують різні підходи до вдосконалення акцизної політики. Це включає запровадження електронних систем адміністрування, диференціацію ставок податку залежно від шкідливості товарів та стимулювання екологічно чистих технологій. Використання таких практик може підвищити ефективність акцизного оподаткування в Україні.

8. Для вдосконалення законодавства та адміністрування акцизного податку в Україні доцільно підвищити ставки на шкідливі для здоров'я товари, запровадити сучасні технології для контролю за обігом підакцизних товарів та зменшити можливості для ухилення від сплати податків. Також важливо гармонізувати національне законодавство з вимогами Європейського Союзу.

9. Потенційні реформи в сфері акцизного оподаткування можуть мати значний позитивний вплив на економіку України. Зокрема, підвищення ефективності збору акцизів та зниження рівня тіньової економіки сприятиме збільшенню бюджетних надходжень. Це дозволить уряду реалізовувати важливі соціально-економічні програми, покращувати інфраструктуру та підтримувати сталий розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-17. ст. 112
2. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального: Закон України № 481/95-ВР від 19.12.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 46. ст. 345
3. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах: Постанова Кабінету Міністрів України № 1251 від 27 грудня 2010 р.
4. Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної: Наказ Міністерства Фінансів України № 1307 від 31.12.2015
5. Акцизний податок. *Uteka*. URL: <https://uteka.ua/ua/search/all?q=%D0%90%D0%BA%D1%86%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA>
6. Акцизний податок: зміни, які готує 2021 рік. *Uteka*. 2020. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-akciznyj-nalog-izmeneniya-kotorye-gotovit-2021-god>
7. Брусенцева А., Бровко Л. Проблеми функціонування та вдосконалення акцизного податку. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/4510/1/%D0%91%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf>
8. Волошин Н.В. Роль акцизного податку у структурі державного бюджету України. *Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. № 2 (18). С. 29-32

9. Волощук М.Г., Матьола І.І., Карабін Т.О., Білаш О.В. Становлення та розвиток податкової системи України: монографія. Ужгород, Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 86 с.

10. Волощук Р.Є. Акцизний податок: сутність і визначальні характеристики. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 41. С. 254-260

11. Доц Т.В., Слюсар Р.Ю. Особливості застосування акцизу в Україні та деяких країнах світу. *Національний лісотехнічний університет України*. 2012. № 22.2. С. 207-212

12. Зміни до ПКУ: акцизний податок. *Uteka*. 2018. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-novosti-zakonodatelstva-1-izmeneniya-v-nku-akciznyj-nalog>

13. Казацька М.Д. Правове регулювання акцизного податку в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2019. 21 с.

14. Казацька М.Д. Функції акцизного податку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 46. С. 144-148

15. Качула С.В., Щирий Г.Л. Адміністрування акцизного оподаткування в Україні: сутність та перспективи розвитку. *Держава та регіони*. 2020. № 3 (114). С. 89-96

16. Качула С.В., Щирий Г.Л. Адміністрування акцизного оподаткування в Україні: сутність та перспективи розвитку. *Держава та регіони*. 2020. № 3 (114). С. 89-96

17. Кміть В.М., Антосюк В.І. Напрями оптимізації акцизного оподаткування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 38. С. 330-335

18. Кміть В.М., Антосюк В.І. Напрями оптимізації акцизного оподаткування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 38. С. 330-335

19. Кміть В.М., Волощук О.Г. Напрями удосконалення системи непрямого оподаткування в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1124-1128

20. Кміть В.М., Волощук О.Г. Напрями удосконалення системи непрямого оподаткування в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1124-1128
21. Кміть В.М., Корпан Н.В. Податкова система та її роль у формуванні бюджету України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 996-1001
22. Костяна О.В. Особливості розвитку акцизного оподаткування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2017. № 3. С. 259-266
23. Логвіновська С.І. Практика та проблематика формування в Україні доходів бюджету непрямыми податками. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 230-234
24. Макроекономічний прогноз на 2022-2024 роки. *Міністерство фінансів України*. 2022. URL: https://mof.gov.ua/uk/macroeconomic_forecast_for_2020-2022-379
25. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>
26. Монаєнко А. О., Атаманчук Н. І. Правове регулювання акцизного оподаткування в умовах сучасних викликів та тенденцій розвитку правової держави : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 276 с.
27. Озерчук О.В. Фіскальна ефективність непрямих податків в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 2 (67). С. 59-70
28. Податкові надходження. *Case Ukraine*. URL: <https://cost.ua/byudzhet-ukrayiny/revenue/main/#1>
29. Сотніченко О.А. Вдосконалення фінансової ефективності непрямих податків в Україні. URL: <https://journals.uran.ua/tarp/article/download/171683/173624/384210>
30. Фрадинський А.О. Еволюція акцизного оподаткування в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 1. С. 112-116
31. Щирий Г.Л. Система специфічного акцизного оподаткування в Україні: етапи становлення та перспективи розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 54. С. 224-231

32. Ярош М., Прокіпчук Л., Галамай Р. Удосконалення акцизного оподаткування в Україні в умовах інтеграції до ЄС. *Науковий вісник Сумського аграрного університету*. 2019. № 4 (82). С. 36-43

33. Ярошенко Ф.О., Павленко В.В., Павленко В.П. Історія податків та оподаткування в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл; за заг. ред. А. М. Подоляки. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 416 с.

34. AmCham Ukraine supports real fight against illegal market of excisable goods. *American Chamber of Commerce Ukraine*. 2024. URL: <https://chamber.ua/news/amcham-ukraine-supports-real-fight-against-illegal-market-of-excisable-goods>

35. Black market costs Ukraine one billion USD each year — who are the worst culprits? *The new voice of Ukraine*. 2023. URL: <https://english.nv.ua/business/black-market-costs-ukraine-one-billion-usd-each-year-who-are-the-worst-culprits-50318103.html>

36. Changes in the tax and customs rules have come into force. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/publications/tax-and-legal-alert/2022/customs-tax-rules-changes.html>

37. Consumption Tax Trends 2022. *OECD*. 2022. URL: <https://www.oecd.org/tax/consumption/consumption-tax-trends-19990979.htm>

38. Corruption Perceptions Index/ *Transparency.org*. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>

39. Four innovations reshaping tax administration. *McKinsey & Company*. 2018. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/public-sector/our-insights/four-innovations-reshaping-tax-administration>

40. Global Excise Tax Application and Trends. *Tax Foundation*. 2023. URL: <https://taxfoundation.org/research/all/global/global-excise-tax-policy-application-trends/>

41. Important changes in tax and legal legislation coming into effect in 2021. *Deloitte*. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/en/pages/press-room/tax-and-legal-alerts/2021/tax-and-legal-legislation-changes.html>

42. Launching a digital tax administration transformation. *Asian Development Bank*. 2022. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/792586/digital-tax-administration-transformation.pdf>

43. Selected Excise Duties in OECD Countries. *OECD-Library*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fc2d6da5-en/index.html?itemId=/content/component/fc2d6da5-en>

44. Teaching tax essentials. *OECD-Library*. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/1c2bb232-en/index.html?itemId=/content/component/1c2bb232-en>

45. The Corruption Perceptions Index 2023. *Transparency International*. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/en/>

46. The World Bank In Ukraine. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>

47. The World of Excise Taxation. *Tax Foundation*. 2021. URL: <https://taxfoundation.org/taxedu/podcast/all/the-world-of-excise-taxation/>

48. Ukraine Tax Revenue. *CEIC*. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/tax-revenue>

49. Ukraine Tax Revenue: % of GDP. *CEIC*. URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/ukraine/tax-revenue--of-gdp>

50. Ukraine. *Transparency.org*. URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine>